

**Univerzita Karlova**

**Filozofická fakulta**

Ústav české literatury a komparatistiky

# **Diplomová práce**

Bc. Jan Komárek

**Příběh Kiêu a jeho předloha**

Tale of Kiêu and its source

Praha 2017

Vedoucí práce: prof. PhDr. Oldřich Král, CSc.

**Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne .....

.....

Jan Komárek

## **Abstrakt**

*Tato práce je komparací dvou literárních děl: na jedné straně bezmála zapomenutého anonymního románu Příběh Jina, Yun a Qiao (金雲翹傳), který vznikl v Číně na přelomu XVII. a XVIII. století, a na straně druhé slavného románu ve verších zvaného Příběh Kièu (Truyện Kiều), jež sepsal o století později vietnamský básník Nguyễn Du na základě prve jmenovaného díla. Cílem této práce je především poukázat na literární prvky, kterými Nguyễn Du obohatil své dílo oproti předloze, a nabídnout tak vysvětlení, proč každé z těchto děl potkal tak odlišný osud. Pro názornost je na začátku uveden překlad první kapitoly čínského románu a překlad odpovídající části vietnamské básně. Dále jsou obě díla zasazena do literárního kontextu své doby a Nguyễn Duův vztah k čínskému románu je zhodnocen na základě jeho ostatního díla a souvisejících soudobých pramenů. Následně je nastíněna stručná historie srovnávání těchto dvou děl vietnamskými i některými zahraničními badateli. Nakonec jsou oba texty podrobeny komparaci prostřednictvím statistik, příkladů a odkazů na ukázky uvedené na začátku práce. Srovnání dbá na rozdíly ve formě obou textů a nezaměřuje se pouze na odchylky v rovině zápletky, nýbrž i na naratologické prvky, na jejichž zapojení se ukazuje míra inovace v Nguyễn Duově díle. Textová analýza vede k závěru, že Nguyễn Du své dílo oproti inspiračnímu zdroji důmyslně obohatil na několika úrovních, a jedná se proto o původní dílo, které může směle reprezentovat vietnamskou literaturu a nemělo by být považováno za pouhý překlad.*

## **Abstract**

*This thesis is a comparison of two literary works: on the one hand, nearly forgotten anonymous novel Jin, Yun Qiao Story (金雲翹傳), which was written in China at the turn of XVII and XVIII century, and, on the other hand, of a famous novel in verse called The Tale of Kièu (Truyện Kiều), composed a century later by a Vietnamese poet Nguyễn Du on the basis of the aforementioned work. The primary aim of this thesis is to point to the literary elements by means of which Nguyễn Du enriched his work in comparison to the original, and thus offer an explanation of why each of these works met such a different fate. For illustration, translations of the first chapter of the Chinese novel and of a corresponding part of the Vietnamese poem are presented. The two works are then set in the literary context of their time and Nguyễn Du's relationship to the Chinese novel is assessed on the basis of his other works and related contemporary sources. Subsequently, there is a brief outline of history of the comparison between the two works by Vietnamese and by some*

*foreign scholars. Finally, both texts are subjected to a comparison by means of statistics, examples and references to the translated excerpts presented at the beginning of the thesis. The comparison respects the differences in the form of both texts and does not focus solely on discrepancies on the level of plot, but also on the narrative elements on the use of which the amount of innovation in Nguyễn Du's work is shown. Textual analysis leads to the conclusion that Nguyễn Du ingeniously enriched his work in comparison with the source of inspiration on several levels, and it is therefore an original work that can boldly represent Vietnamese literature and should not be considered a mere translation.*

**Klíčová slova / Keywords**

*Nguyễn Du*

*Truyện Kiều*

*truyện Nôm*

*Qingxin cairen*

*Jin Yun Qiao zhuan*

*caizi jiaren*

## Obsah

<b>OBSAH</b> .....	<b>5</b>
<b>ÚVOD</b> .....	<b>6</b>
<b>PŘÍBĚH JINA, YUN A QIAO – UKÁZKA</b> .....	<b>9</b>
<b>PŘÍBĚH KIÈU – UKÁZKA</b> .....	<b>18</b>
<b>POKRAČOVÁNÍ DĚJE</b> .....	<b>25</b>
<b>KONTEXT</b> .....	<b>27</b>
1.1 <b>SEVER A JIH (VZTAH MEZI KULTURAMI)</b> .....	<b>27</b>
1.2 <b>CAIZI JIAREN A TRUYỆN NÔM (VZTAH MEZI ŽÁNRY)</b> .....	<b>29</b>
1.3 <b>JIN YUN QIAO ZHUAN A TRUYỆN KIÈU (VZTAH MEZI DÍLY)</b> .....	<b>32</b>
<b>2.    POLEMIKA</b> .....	<b>39</b>
<b>3.    ANALÝZA</b> .....	<b>48</b>
3.1 <b>OD EPIKY K LYRICE (POSUN V TYPOLOGICKÉ ROVINĚ)</b> .....	<b>50</b>
3.2 <b>OD KONKRÉTA K ABSTRAKTU (POSUN V SÉMANTICKÉ ROVINĚ)</b> .....	<b>51</b>
3.3 <b>OD REALISMU K IDEALIZACI (POSUN V KONTEXTUÁLNÍ ROVINĚ)</b> .....	<b>52</b>
3.4 <b>OD DESKRIPTICE K EMPATHII (POSUN V NARATIVNÍ ROVINĚ)</b> .....	<b>53</b>
3.5 <b>OD EPIZODIČNOSTI KE KOHERENCI (POSUN VE STRUKTURÁLNÍ ROVINĚ)</b> ..	<b>54</b>
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>55</b>
<b>PRAMENY</b> .....	<b>57</b>
<b>ODBORNÁ LITERATURA</b> .....	<b>59</b>

## Úvod

Tato diplomová práce je volným pokračováním mé bakalářské práce *Nguyễn Du a Příběh Kiêu*<sup>1</sup>, která se jako první a dosud jediná česky publikovaná studie zabývala nejslavnějším dílem vietnamského písemnictví, veršovaným románem o 3254 verších *Nový zpěv o zlomeném srdci* (斷腸新聲 *Đoạn trường tân thanh*) neboli *Příběh Kiêu* (傳翹 *Truyện Kiều*) od básníka Nguyễn Dua (1765–1820, čti *ngujen zu*). Pojednal jsem v ní o tématech spjatých se vznikem tohoto díla, a to zejména složitou genealogií jeho čínské zápletky, která prošla mnohými proměnami od zachycení historických událostí přes rozličná literární zpracování až k románovému dílu, jež si zvolil Nguyễn Du za předlohu pro vlastní tvorbu. Dále je v ní věnován prostor zvláštní problematice titulu, jež Nguyễn Du svému dílu původně určil, a na závěr je představen sám autor na základě porovnání historických pramenů. V tomto textu nebudu širší obsah své bakalářské práce opakovat, ovšem budu na něj odkazovat a navazovat, protože čtenáři doporučuji seznámit se s onou prací a pokud možno také s pojednávaným dílem, které je dostupné mimo jiné v zprostředkovaném českém<sup>2</sup> i v komentovaném anglickém<sup>3</sup> překladu.

Tato diplomová práce má užší zaměření, a sice srovnání *Příběhu Kiêu* s jeho předlohou, čínským románem o dvaceti kapitolách *Příběh Jina, Yun a Qiao* (金雲翹傳 *Kim Vân Kiều truyện*), který koncem XVII. století sepsal literát, jehož totožnost, navzdory snahám mnohých badatelů, neznáme. Podepsal se jako Nadaný muž jarého srdce (青心才人 *Thanh Tâm Tài Nhân*). Genealogie jeho románu je též popsána v mé bakalářské práci, nicméně na stranách následujících bych rád rozvinul srovnání s *Příběhem Kiêu* prostřednictvím analýzy ukázek z díla a rozboru formy, žánru i užití jednotlivých naratologických prvků v obou textech. Oproti bakalářské práci se tedy těžiště této studie posouvá z hájemství literární historie do oblasti komparatistiky. Literárně-historické hledisko bude ovšem nadále podstatné při zkoumání některých mimotextových skutečností, jež mohly Nguyễn Dua vést k volbě *Příběhu Jina, Yun a Qiao* za předlohu pro svou tvorbu. Stranou samozřejmě nemohou zůstat objevy a názory několika generací

---

<sup>1</sup> Komárek 2014

<sup>2</sup> Viz Nguyen Du: *Kieu: národní vietnamský epos*, z francouzštiny přel. Gustav Franci, Praha, Lidová demokracie 1958.

<sup>3</sup> Viz Nguyễn Du: *The Tale of Kiêu: a Bilingual Edition of Truyện Kiều*, přel. Huỳnh Sanh Thông, [2. vydání], New Haven, Yale University Press 1987.

literárních badatelů ve Vietnamu i v zahraničí, kteří se touto tematikou zabývali a bez nichž by vznik této práce nebyl vůbec možný. Také samotná historie zkoumání této látky se stala jedním z předmětů této studie.

Na našem srovnání je zajímavá skutečnost, že přestože obsahově jsou si obě díla velice blízká, jejich přijetí čtenářstvem se navzájem liší dosti zásadně. Zatímco *Příběh Jina, Yun a Qiao* je dnes v Číně bezmála zapomenutý, *Příběh Kiêu* se ve Vietnamu těší neutuchající oblibě a díky desítkám překladů do různých jazyků je znám i po světě. Ve vietnamštině se v běžné komunikaci dodnes užívá z něj převzatých obrátů, jeho postavy se staly archetypy v podvědomí všech vrstev obyvatelstva, z textu se dokonce věští. Na několik vydání *Příběhu Kiêu* narazíte v každém knihkupectví a studie o něm plní knihovny. Perutná, byť na svou dobu velmi kontroverzní jsou slova jedné z nejvýznamnějších osobností vietnamské kulturní scény 20. let XX. století Phạm Quỳnh, který roku 1924 v proslovu u příležitosti výročí Nguyễn Duova úmrtí označil *Příběh Kiêu* za „duši národa“ (quốc hồn). „Dokud trvá *Příběh Kiêu*, trvá náš jazyk; dokud trvá náš jazyk, trvá naše země, tak čím se trápit, čeho se bát, o čem ještě pochybovat!“<sup>4</sup> horoval monarchista a neotradicionalista Phạm Quỳnh v dobách největší slávy francouzského protektorátu. Je zde ovšem třeba mít na zřeteli, že tento poněkud extrémní pohled na věc vychází z tehdejšího Phạm Quỳnhova přesvědčení o nutnosti pozvednout národní uvědomění a přitom zachovat mír v Indočíně. Nicméně zvláštní postavení *Příběhu Kiêu* v rámci vietnamské literatury tento výrok ilustruje dobře. Podobně ilustrativní je také článek, jenž v reakci na Phạm Quỳnhovu řeč napsal méně smířlivý revolucionář Ngô Đức Kế. Nevybíravě v něm pohanil *Příběh Jina, Yun a Qiao*, zesměšnil Phạm Quỳnh i jeho příznivce a odmítl tvrzení, že by *Příběh Kiêu* byl pilířem národní literatury, neboť se jedná o sice kvalitní, avšak jen odpočinkovou četbu. O jeho tehdejší oblibě se ironicky vyjádřil takto: „Dnes tedy v naší zemi, ať už jde o literární rozbory *Kiêu*, kritiku *Kiêu*, komentáře k jednotlivým veršům *Kiêu*, poezii o *Kiêu*, opery o *Kiêu*, divadelní hry o *Kiêu* či filmy o *Kiêu*, v domě i na ulici, na nebi i pod zemí, všude je *Kiêu*. Jestliže situace je taková, pak je zcela správné říkat dnes Vietnamu „Kimvankieusko“ (*Kim Vân Kiêu quốc*) a Vietnamcům „Kimvankieuovci“ (đại Kim Vân Kiêu tộc)!“<sup>5</sup>

V České republice nyní dospívá početná generace lidí vietnamského či smíšeného česko-vietnamského původu, jejíž příslušníci se mnohdy zajímají o své kořeny. Proto se

---

<sup>4</sup> Phạm Quỳnh 1924/2007 : 1802

<sup>5</sup> Ngô Đức Kế 1924/2007: 1711

domnívám, že je vhodná doba pro vznik překladů z vietnamské literatury, najmě pak jejího nejznámějšího díla, a to přímo z jazyka originálu, s porozuměním historickému a literárnímu kontextu. Zvláště v případě předmoderního písemnictví je proto na místě položit odborný základ, což je úkol pro vietnamistiku a komparatistiku zároveň. Srovnání *Příběhu Kiêu* s jeho předlohou považuji za stěžejní téma, neboť „tak teprve budeme moci jasně určit, co si autor vypůjčil z předešlého a co sám vytvořil, a jedině tak budeme schopni určit skutečnou hodnotu a výjimečnost tohoto díla.“<sup>6</sup> To je zvláště důležité, uvážíme-li, že *Příběh Kiêu*, klenot vietnamské literatury, „duše národa“, vznikl přepracováním dávno již zapadlého románu pocházejícího z Číny, tedy ze země, od níž se Vietnam desítky let nepříliš úspěšně snaží distancovat po stránce mocenské, ekonomické i kulturní.

Při četbě práce porovnávající dva texty je samozřejmě dobré obě díla znát, neboť jinak čtenář zůstává zcela odkázán na soudy autora studie, podložené případně jen krátkými úryvky, zvolenými opět dle autorova subjektivního soudu. *Příběh Jina, Yun a Qiao* je však kromě čínského originálu dostupný pouze v překladech do vietnamštiny, a tak pro čtenářovo pohodlí a zvýšení objektivnosti této práce předřazuji samotné studii svůj překlad první kapitoly čínského románu a po něm též odpovídající části vietnamské básně, což lze již považovat za reprezentativní vzorek. Své závěry poté budu ilustrovat přednostně na něm. Vlastní jména jsem pro přehlednost v obou překladech ponechal v čínské výslovnosti zapsané pinyinem. Pro čtenářovu snazší orientaci příkládám po těchto dvou ukázkách shrnutí navazujícího děje. Zápletka je oběma dílům společná, pročež tuto synopsi lze vztáhnout k jednomu jako druhému.

---

<sup>6</sup> Duong Quang Hàm 1941/2015: 107



## Příběh Jina, Yun a Qiao – ukázka

**I: At' s citem, nebo bez citu, vzdá cestou poctu Danxian  
At' souzeni si, nebo ne, tu setkají se s Jin Zhongem**

Píseň praví:

Zlý los je jako broskvoňový květ,  
jenž v prach a bláto žalostivě slét.  
Ač krásný – není, kdo by želel jej,  
ač vonný – čím se může vynášet?  
Je pustý východ, západ též,  
což tedy vím, kde stojí domov můj?  
Můj cit je raněn vzpomínkou,  
mé obočí je žalem svráštěné.  
Jen samé nezdary a kolik truchlení  
a bolných vzdechů bezpočet.  
Ach, marno dávat jest to komu za vinu,  
vždyť krásy vtělení vždy závist v lidech probudí,  
tak služme Pánu na Nebi a naslouchejme mu.

(Na nápěv *Měsíc ve výšinách*)

Tato skladba na nápěv *Měsíc ve výšinách* nevypráví o ničem jiném než o nešťastném údělu krásných žen, o zmaru rumělky a líčidel. Narodily se takové, že se s nimi nikdo nemohl měřit vlohami ani krásou, ale nebylo jim dáno dosáhnout slávy zlatých paláců, ba naopak jim připadla jen hořká příkoří. Pohleďme do dávných i dnešních dob: kolik porážek a pádů stihlo krásné ženy, jimž se nikdo nemohl vyrovnat! Zhaojun<sup>7</sup>

---

<sup>7</sup> Wang Zhaojun (王昭君 Vương Chiêu Quân, I. stol. př. n. l.) byla jako vyhlášená krasavice vybrána do císařova harému. Konkubíny se při vstupu do harému nechávaly pro císaře povinně portrétovat, přičemž Zhaojun odmítla dát malíři úplatek, a ten ji za to namaloval ošklivou. Císař si ji proto nikdy nepozval a

půvabem předčila tři tisíce jiných, a přece ji čekal prach za hranicemi. Guifei<sup>8</sup> byla nejpřednější milostnicí v celé říši, ale neunikla smrti v Mawei. Feiyan a Hede<sup>9</sup> došly snad šťastného konce? Xizi a Diaochan<sup>10</sup> se dostaly jen do řečí. Vskutku tedy Stvořitel žárlí na dokonalost a k dobrému lne zlé! Li Yi'an<sup>11</sup> se v pozdních letech trápila, Zhu Shuzhen<sup>12</sup> ve stáří truchlila, Cai Wenji<sup>13</sup> smutně hrála na loutnu a zalykala se slzami. Jak bolestné! Obecně lze říci, že na každý kousek krásy připadá kus utrpení a každý krapet nadání je stížen dávkou zloby.

Zastavme se u tématu dávných dob a vezměme si například Xiaoqing<sup>14</sup> z Yangzhou, kterou nikdo nepřekonal vzhledem ani nadáním. Provdala se za takového omezece, že ji to přivedlo k záhubě. Narazila na tak žárlivou a nenávistnou hlavní manželku, že byla dohnána až k hořké smrti. Což to není bolest, což to není zmar? A právě tento bol a zmar dojal učence, kteří její jméno zvětšili ve svých spisech a sepsali o ní příběhy, jež zanechali pro věčnost, a završili tak život této krásné ženy. Kdo by nechválil její krásu, a přitom jí nepolitoval, kdo by neslyšel o její slávě, a přitom si nepovzdychl? Kdyby Xiaoqing nenarazila na tak hrubiánského pána domácnosti, a místo toho vedla

---

nakonec ji provdal za náčelníka národa Xiongnu. Tehdy ji císař poprvé spatřil a litoval svého rozhodnutí, leč nemohl je již vzít zpět, a tak Zhaojun říši navždy opustila.

<sup>8</sup> Yang Guifei (楊貴妃 Dương Quý Phi, VIII. stol.) byla císařovou nejmilejší ženinou. Císař v radovánkách s ní zanedbával své povinnosti, což vedlo až k povstání a válce. Během tažení, v místě zvaném Mawei, donutili císaře jeho vlastní vojáci, aby dal Yang Guifei uskrtit.

<sup>9</sup> Zhao Feiyan a Zhao Hede (趙飛燕, 趙合德 Triệu Phi Yên, Triệu Hợp Đức, I. stol. př. n. l.) byly sestry, které si navzdory jejich prostému původu zvolil císař za společnice. Záhy si získaly jeho přízeň a s ní také moc. Feiyan se dokonce stala císařovnou. Po císařově smrti upadly kvůli svému pletichaření v nemilost a nakonec obě spáchaly sebevraždu.

<sup>10</sup> Xi Shi (西施 Tây Thi, VI. stol. př. n. l.) a Diaochan (貂蟬 Điêu Thuyền, fiktivní postava z II. stol.) byly krásné ženy, jejichž půvab byl využit k politickým účelům, totiž k rozvracení sil nepřátel.

<sup>11</sup> Li Qingzhao (李清照 Lý Thanh Chiếu, XII. stol.) byla básnířka, jejíž život se obrátil naruby, když musela opustit domov kvůli válce a její milovaný manžel náhle zemřel.

<sup>12</sup> Zhu Shuzhen (朱淑真 Chu Thục Chân, XII. stol.) byla básnířka, jejíž manžel jí nerozuměl. Viz též Henry 1984: 77–78.

<sup>13</sup> Cai Yan (蔡琰 Thái Diễm, II. stol.) byla zajata nájezdníky národa Xiognu a odvečena do jejich země. Po dvanácti letech byla vykoupena, vrátila se do říše a za hranicemi nechala své děti.

<sup>14</sup> Feng Xiaoqing (馮小青 Phùng Tiểu Thanh, pravděpodobně fiktivní postava ze XVII. stol.) zemřela v osmnácti letech žalem po svém muži, od něhož ji odloučila jeho žárlivá hlavní manželka. Viz též Henry 1984: 77.

poklidný život jedné z řady konkubín, kdyby se její „strach z oblak a zášť vůči dešti“<sup>15</sup> změnil v „sníh, měsíc, vítr a květy“,<sup>16</sup> co by pak mohlo být odkázáno pro věčnost? Obecně platí, že dokud nefrit není sbroušen, nepoznáme jeho tvrdost, a dokud santálové dřevo není spáleno, nepoznáme jeho vůni.

Xiaoqing nebyla jediná. Všechny krásky v Podnebesí slynoucí vlohami a půvabem, které se narodily v nesprávný čas, jsou takové jako Xiaoqing a stejně jako ona mohou být učiněny nesmrtelnými. Nyní budu vyprávět o jedné ženě, citlivé a půvabné, ladné a svěží o nic méně než Xiaoqing, ale zármutkem v prachu a větru světa, příkořimi mezi všemi jezery a moři ji dokonce překoná, a skutečně si tedy zaslouží být k Xiaoqing přirovnávána po tisíc podzimů.

Vypráví se, že v Pekingu žil měšťan z rodu Wang, osobním jménem Liangsong, jménem zdvořilostním Zizhen. Byl přímý, poctivý povahy a náleželo mu nepříliš hojné jmění. Jeho žena, pocházející z pekingského rodu Po, byla ctnostná a schopná. Porodila mu syna Wang Guana, který se dal na studie, a dvě dcery – prvorozenou Cuiqiao a druhorozenou Cuiyun. Obě byly právě v květu mládí. Cuiqiao vynikala půvabem a ušlechtilostí, Cuiyun pak svou líbezností a jemnocitem. Cuiqiao si oblíbila okázalost, Cuiyun zas byla milejší střídmost. Obě byly velice zdatné ve skládání popisných básní. Cuiqiao milovala hudbu a její největší zálibou byla hra na loutnu. Cuiyun ji často napomínala: „Hudba do ženských komnat nepatří. Kdyby ji zvenčí někdo zaslechl, mohlo by ho to pohoršit.“ Cuiqiao však říkávala: „Já vím, ale mám hudbu ze srdce ráda, opravdu nemohu přestat.“ Jednoho dne zhudebnila svou báseň „Nárek nad zlým údělem“. Její loutna zněla tak teskně a pronikavě, až posluchačům slzy kanuly. Konec té skladby zněl:

(...)<sup>17</sup>

Odhlédněme nyní od Cuiqiao a jejího umění hry na loutnu a povězte si o jednom pohledném učenci ze zámožné rodiny, který žil v sousedství. Jeho příjmení znělo Jin,

---

<sup>15</sup> Nenaplněný milostný život, lexikalizovaný obrat odkazující na klasickou *Popisnou báseň o hoře Gaotang*.

<sup>16</sup> Eufemismus pro milostné hrátky.

<sup>17</sup> Vzhledem k rozsahu této básně, množství intertextuálních narážek a absenci pandánu ve vietnamském zpracování, její překlad vynechávám. Obsahuje 32 veršů, přičemž její první polovina podobně jako úvodní komentář k této kapitole vyjmenovává nešťastné osudy slavných osobností, ve druhé polovině pak Cuiqiao zpívá o nepřizní osudu k ní samé.

osobní jméno Zhong a zdvořilostní jméno Qianli. V paměti jako by nosil deset tisíc svazků, jeho znalosti by vydaly na pět valníků knih.<sup>18</sup> Tak jako Zijian<sup>19</sup> byl i on s to složit báseň dříve, než by ušel sedm kroků, a obdařen byl sličností, jíž se vyrovnal Pan Anovi.<sup>20</sup> Blížil se mu už dvacátý rok a snil o tom, že získá vhodnou nevěstu. Doslechl se, s jakou zručností Cuiqiao dovede hrát na loutnu a jak je zběhlá ve skládání popisných básní, a tak na ni často v úctě myslíval: „Jaká žena asi mohla dát život dívce natolik uhrančivé, že i kdybych žil v jiných dobách a jiných končinách, přece bych po ní nepřestával toužit ve spánku ani v bdění – a co teprve, jsem-li jejím sousedem? Vždyť nevyhledat setkání s ní znamenalo by zřít se příležitosti spatřit její tvář!“ Proto čekával u jejich vrat a všemožně se snažil dopátrat, kdy bude dívka vycházet či vcházet.

Jednoho dne, ve svátek zemřelých, se celá domácnost Wangových vydala čistit hroby a při té příležitosti si sourozenci vyšli na tradiční vycházku po čerstvě se zelenající trávě. Cuiqiao se s Wang Guanem a Cuiyun klidně procházeli z místa na místo, až přišli ke břehu zurčící bystřiny, kde uviděli opuštěnou, zanedbanou mohylu. Tehdy se Cuiqiao obrátila na Wang Guana: „Bratře, podívej se na ten hrob, na pásy hor, černající se jako linky obočí, na větve stromů, splývající jako prameny vlasů – jaký to klid a krása! Proč tedy k hrobu nikdo nepřichází obětovat či pečovat o něj?“

„Vidím, že netušíš,“ řekl Wang Guan „že v tom hrobě leží nejslavnější z pekingských kurtizán Liu Danxian. Svého času se těšila slávě a obdivu pro své nedostizné nadání, avšak v den, kdy zemřela, rozhodla se kuplířka, že její tělo pohodí do strže. Naštěstí právě tehdy přijel Liu Danxian navštívit cizinec, jenž se jí velice obdivoval. Když se dozvěděl o jejím skonu, rozeštkal se: ‚Danxian, Danxian! Nedostali jsme příležitost pro naši lásku! Padnout si šťastně v náručí nám v životě nebylo dáno, ve smrti se tedy ujmu tvých ostatků, a tak naše láska, osudem předurčená, přece nebude marnou.‘ Nato opatřil rakev, pořídil pohřební roucho a nechal ji zde pochovat. Je to osamělý hrob nemající správce – kdo by jej tedy navštěvoval a pečoval o něj?“

---

<sup>18</sup> Formulace o valnicích vypůjčena od Mistra Zhuanga. Viz Mistr Zhuang: *Sebrané spisy*, přel. Oldřich Král, Lásenice, Maxima 2006, s. 415.

<sup>19</sup> Cao Zhi (曹植 Tào Thục, III.stol.) byl podle *Nových vyprávění o tom, co se ve světě povídá* vyzván svým starším bratrem, aby dříve, než udělá sedm kroků, složil báseň, v níž by se obhájil před nařčením z plánování převratu. Cao Zhi to dokázal a svou básní bratra hluboce dojal. Viz Liu Yiqing: *Nová vyprávění o tom, co se ve světě povídá*, přel. Jakub Hrubý, in *Klenoty čínské literatury*, ed. Lucie Olivová, Praha, Portál 2006, s. 88.

<sup>20</sup> Pan Yue (潘岳 Phan Nhac, III. stol.) byl podle *Nových vyprávění o tom, co se ve světě povídá* takový krasavec, že mu ženy na ulici samy od sebe házely ovoce, a domů se tak vracel s plným vozíkem.

Když to Cuiqiao vyslechla, zavzdychala: „Jaký to žal! Jaký to žal! V životě ženou všech mužů, ve smrti duchem bez muže! Růžová líc a zlý osud opravdu náleží jeden druhému! My dvě jsme se setkaly v pravý čas. Bratře, sestro, přistupme blíže k náhrobku, ať zjistíme, co je do něj vytesáno.“

Všichni tři vykročili přes můstek na opačný břeh, a již z můstku viděli, že všechny čtyři stěny hrobky jsou zarostlé břečťanem a náhrobní kámen je celý pokrytý mechem. Cuiqiao přistoupila blíže, odhrnula porost a pozorně si náhrobek prohlédla, až matně rozeznala omšelý nápis: „Zde leží editorka<sup>21</sup> Liu Danxian“. Nato dlouze vzdychla a pravila: „Danxian, Danxian! Jak vznešená jsi byla v životě, a jak osamělá jsi zůstala po smrti! Já, Wang Cuiqiao, jsem s tebou spřízněna nadáním i půvabem a měla bych teď na tvou počest provést úlitbu, leč nepřinesli jsme víno. Složím tedy báseň, které svěřím trochu ze svého zármutku, abys ty u Devíti pramenů<sup>22</sup> věděla, že jiný nevinný člověk – já, Wang Cuiqiao – s tebou soucítí.“ Pak utrhla snítku bambusu, položila ji na hrob a modlila se: „Věčně trvá duše vonná a spřízněni jsou ti, kdo rozumějí si. Liu Danxian, Liu Danxian! Já, Cuiqiao, tobě dnes vzdávám čest, musíš mne vyslechnout!“ Potom sesbírala zeminu, do níž zabodla vonné tyčinky, padla k zemi a čtyřikrát se poklonila. Když byla s poklonami hotova, složila báseň:

Krása a vůně kam se ztratily?  
V zármutku před náhrobkem vzdávám čest.  
Pod jasnou lunou vychladlo již lože,  
a na zrcadlo prach se stačil snést.  
Ač v zemi žlutou nefrit pohroben,  
oblaka bílá neukryla slavnou zvěst.  
Třebas je vína jako vody v řece Shen,<sup>23</sup>  
přec čekat úlitbu zde marno jest.

Cuiqiao skončila svou báseň zkroušená a v slzách, neboť nemohla snést své změtené city.

---

<sup>21</sup> Tak bylo přezdíváno kurtizáně Xue Tao (薛涛 Tiét Ďào, VIII.–IX. stol.), proslulé svým vzděláním a literární tvorbou, a od té doby se označení užívalo jako honorifika pro úctyhodné prodejné ženy.

<sup>22</sup> V podsvětí.

<sup>23</sup> Tj. mnoho. Citace z Komentáře pana Zuo.

Cuiyun a Wang Guan jí domlouvali: „Sestro, to přece není nutné! Na procházku jsme si vyšli pro radost, tak proč v slzách přistupuješ ke starému hrobu?“

„Bratře, sestro, nemluvte tak!“ odvětila Cuiqiao. „Různá líc zůstane opuštěná – tak je tomu odedávna. Narodila se snad Liu Danxian jako nevěstka? Něco se muselo stát, že upadla do té ohňové jámy. Jedna loďka následuje druhou – může si snad někdo z nás být jist, že není jejím převtělením? Vždyť lidský život zde na světě, od zrození přes stáří a nemoc až ke smrti, je pouhým úprkem. A nikdo není více hoden lítosti než krásné ženy. Vzpomeňte na ženy dávných dob, jako byly Xi Shi nebo Guifei – která z nich došla dobrého konce? Jen na to pomyslím, mé city jsou raněné, srdce na popel, útroby rozervané.“

„To je směšné, sestro, mluvíš o něčem nám tak vzdáleném,“ řekl Wang Guan. „Je to jen opuštěný hrob. Smráká se a je tu dusno, neměli bychom tu zůstat. Pojďme.“

„Musíme-li odejít, počkejte ještě, než se rozloučím s Danxian,“ odpověděla Cuiqiao. Předstoupila znovu před hrob a úpěnlivě pronesla: „Danxian, Danxian! Musím už odejít. Pokud mě slyšíš, zjev se mi teď na okamžik, abych tě mohla spatřit a procitnout z tohoto poblouznění!“

Ještě než to dořekla, vzduch za hrobkou se zavířil a zavál vítr od západu: chlad, temno, vzlyk a pláč, hory se třesou, vody vřou, stromy se chvějí a tráva šelestí. Ve větru řinčí zlatá kopí a železné postroje, temná oblaka se ztrácejí na soumrácném nebi: oni samou úzkostí nemohou ani pootevřít oči. Wang Guan a Cuiyun se vyděsili. Vzdušný vír se přiblížil k Cuiqiao, třikrát ji obkroužil – a náhle se rozptýlil.

„Danxian je dobrý duch, jistě by neublížila té, která jí rozumí!“ zvolala Cuiqiao.

„Říkali jsme přece, že je tu temno a těžký vzduch,“ domlouvali jí společně Wang Guan a Cuiyun. „Kdybychom odešli před chvílí, snad bychom zaslechli jen šelest od mohyly, a nevydělil by nás ten vích. Proč ještě otálíš, co tu ještě chceš dělat?“

Cuiqiao se usmála: „To nebyl vítr, ale duch Liu Danxian, který se zjevil, abych ho spatřila. Než půjdeme, chtěla bych jí ještě věnovat jednu báseň jako vyjádření díků.“

Wang Guan pravil: „Kdo ví, kolik let již uplynulo od její smrti. Jestliže se její duše takto zjevuje, pak se leda musela stát bódhisattvou.“

„Tělesná schránka umírá, duch ale nikoli, duch přetrvá věčnost,“ odpověděla Cuiqiao. „Ty jsi vzdělanec, nevíš tedy, že se říká ‚kosti se rozloží, leč upřímná duše

neumírá – vítr ji rozfouká co jemný prach, jenž zachytí se v kapkách rosy‘?<sup>24</sup> Nevěříte-li, půjdu se podívat na místo, odkud se zvedl vítr, zda tam nenarazím na nějakou stopu.“

„Nevěřím!“ zvolal Wang Guan. „Pojďme se tam podívat společně.“

V zeleném mechu tam objevili řadu šlépějí, zpola ještě zřetelnou, vinoucí se na východ a u hrobu se vytrácející. Když to uviděli Wang Guan s Cuiyun, zděsili se a hned zas naléhali na Cuiqiao, aby už vyrazili.

„Nespěchejte!“ ohradila se Cuiqiao. „Vyjevil se vznešený duch, musím pro něj složit báseň, než půjdeme.“ Pak vyňala jehlici ze svých vlasů a do kmene stromu vyryla truchlivou, leč útěšnou báseň:

Západní vítr tak náhle se vzpjal  
a jeho vání vneslo v duši chlad.  
Zněl chmurně, jako kdyby naříkal,  
byl teskný, jako by měl srdce snad.  
Prve jsi vzlétla na fénixovi,  
tu zřít tě na jeřábu přilétat.  
Navěky trvá duše vonící,  
šlépějí v mechu prostírá se řad.

Cuiqiao vyryla báseň, avšak ještě váhala. V tom spatřili jakéhosi literáta v barevném šatu s rozevlátým šálem, jak jede v dálce na koni a blíží se k nim. Wang Guan v něm poznal svého spolužáka Jin Zhonga. Nevěděl, že se za nimi spolužák vydal záměrně, a tak se polekal, že dojde k nevhodnému setkání, a obrátil se spěšně na Cuiqiao: „To přijíždí starší bratr Jin. Rychle, ustupte trochu!“

Jen to Cuiqiao uslyšela, letmo ještě pohlédla na studenta Jina, který se na svém koni blížil k mohyle, sličný a vznešený, a pak se hned s Cuiyun přikrčily za hrobkou. Student Jin přijel až ke hrobu, sesedl s koně, podíval se na Wang Guana a oslovil ho jako by nic: „Bratře Haiwangu, co ty tu děláš? Já jsem přijel, neboť obdivuji Liu Danxian pro její ušlechtilost. Nečekal jsem, že zde potkám tebe, příteli. Před chvílí jsem tu zahlédl dvě dámy, nepatřily k tobě?“

„Jak říkáš – byly to mé sestry,“ odvětil Wang Guan.

---

<sup>24</sup> Citace z *Příběhu Yingying*.

„Zavolej tedy své sestry,“ řekl student Jin. „My dva jsme jako bratři; nebylo by zdvořilé, abych je nepozdravil. Udělej mi laskavost a pozvi je sem, ať se s nimi mohu seznámit.“

Wang Guan nemohl odmítnout, a tak vykročil za hrobku, aby promluvil s Cuiqiao a Cuiyun. Jin Zhong ho následoval. Cuiqiao ani její sestra se už nestačily skrýt, a tak stanuly tváří v tvář studentu Jinovi. Uctivě pozdravily a ustoupily vzad.

Student Jin spatřil Cuiqiao, její tenkou, leč dlouhou linku obočí, její jasný, ale nesmělý pohled, tvář jako podzimní měsíc a rysy připomínající broskvoňový květ, pohyby ladné a hbité, že ani vzlétající divoká husa či plavající drak nejsou vyhovujícím přirovnáním. Spatřil Cuiyun, ušlechtilou, mírné a přímé povahy, její skvostně čirý zrak a zářivý chrup,<sup>25</sup> její neobyčejné vystupování, jež nelze napodobit. Zasažen jejich krásou, pomyslel si: „Nenaplněná láska je zmar!“ a v duchu se zapřísahal: „Nestanou-li se tyto dvě mými manželkami, nikdy se neožením!“ Protože se ale ostýchal před Wang Guanem, raději už déle nezůstával a rozloučil se. Také pan Wang již vyslal výletníkům vstříc služebnictvo a Cuiqiao s Cuiyun se vrátily domů v palankýnu.

Když už byly doma, zeptala se Cuiqiao své sestry: „Je to zvláštní, že i ten student Jin se přišel poklonit Danxian.“

„Obávám se, že nepřijel uctít Danxian, ale prohlédnout si dvě Qiao,“<sup>26</sup> odpověděla Cuiyun.

„To je dost možné,“ řekla Cuiqiao „ale viděla jsem, jaký je sličný a vznešený, vzdělaný a osobitý; jistě je to učenec nad jiné vynikající.“

„Jestliže se ti tak zamlouvá,“ opáčila Cuiyun, „proč se mu tedy nezaslíbíš a nepřivedeš mu i svou sestřičku? To by byla nádhera!“

Cuiqiao pravila: „Muži se žení a ženy vdávají, tak to musí být, ovšem sňatky jsou nám předurčeny. A oddací list, to nejsou korálky – nemůžeš jej mít, jen kdykoli se ti zachce. Setkaly jsme se s ním dnes obě; kdoví, které z nás je souzen? Nelze než podřídít se rozhodnutí Pána na Měsíci.<sup>27</sup> Co se týče studenta, dobře jsem si všimla jeho vystupování – pokud snad ještě není členem císařské akademie, svým nadáním její úrovně jistě dosahuje. Tvá starší sestra je nevhledná a pokleslých mravů; obávám se, že bych mu nebyla

---

<sup>25</sup> Ustálený obrat pocházející z jedné Du Fuovy básně.

<sup>26</sup> Dvě Qiao (喬 Kièu, III. stol.) jsou pověstné krásky z *Příběhů Tří říší*, znak je homofonní se jménem Cuiqiao.

<sup>27</sup> Božstvo rozhodující o manželských sňatcích.



vhodnou družkou. Když se dívám na tebe, vidím, že jsi desetkrát radostnější a ctnostnější než já; byli byste krásný pár. Od chvíle, kdy nás ten student uviděl, hledá jistě způsob, jak se s námi znovu setkat. Až k tomu dojde, musíme ho přijmout počestně a zahalit svá těla. Mravnost ženy, která toto uváží, je pevná jako hora Tai; počestnost té, jež to bere na lehkou váhu, je nestálá jako husí pírko. Vzpomeň na masařku a nefritový disk<sup>28</sup> – jde o vztah na celý život, nemůžeme být nerozvážné.“

„Mýlíš se, sestro,“ ozvala se Cuiyun. „Přece s každou větví se třese také listí. Já jsem ještě neřekla ani jedinou větu, ale ty tu vedeš traktát a nohy na hlavu stavíš.“

„Má řeč byla případná,“ ohradila se Cuiqiao, „proč takhle mluvíš? Ty se snad nechceš provdat?“

Cuiyun celá zrudla a odebrala se ke spánku. Vskutku:

Jen těžko jeden myslí, co ten druhý  
ne vždy je jeho srdce blízké mému.

Nevíte-li, co bude s Cuiqiao dál, vyslechněte další kapitolu, a poznáte to.<sup>29</sup>

---

<sup>28</sup> Ustálený obrat pocházející z jedné Chen Zi'angovy básně, vyjadřuje poskvrmu mravného člověka nectnou osobou.

<sup>29</sup> Qingxin cairen 青心才人. *Jin Yun Qiao zhuan* 金雲翹傳. <gutenberg.org/ebooks/27107>

## Příběh Kièu – ukázka

- Sto let zde na světě člověku dáno jest –  
co musí nadání s osudem bojů svést, než uplynou?  
Než moře morušnou se stane planinou, 30  
co věci zraky zří, jež bolně v srdce tnou a utkví v něm?
- 5 Lne zlé vždy k dobrému, to přec je známo všem,  
tak modrá Nebesa žárlice stihnou zlem růž ve tvářích.
- Kdys v lampy přísvitu jsem z dávných četl knih  
a příběh o lásce, jež našel jsem v nich, chci předat dál:  
Za dynastie Ming, když Jiajing panoval,  
10 sahal mír do čtyř stran, stál neohrožen val dvou hlavních měst. 31  
Prý měšťan tehdy žil, jenž jméno Wang měl nést,  
ni znám ni zámožný, leč lid mu vzdával čest a nebyl chud.  
Wang Guan slul jeho syn, nejmladší doposud;  
jak předkům, jemu též připadlo za osud, by studoval.
- 15 Též starších dvě měl dcer, jichž krás se netknul kal;  
tu mladší Cuiyun, a Cuiqiao zval tu prvou z nich.  
Jich těla – slivoně a duše jako sních,  
ač obě bez vady, přec povah rozdílných i vzezření.  
Yun povždy důstojná, těžko se měřit s ní,  
20 tvář – luna v úplňku, co bourci morušní pak obočí.  
Jí v úsměvu hrál květ, zněl nefrit za řeči,  
vlas svěží nad oblak – a nad sních nejbledší pleť bělostná.  
Však Qiao přes to vše, bystrá a půvabná,  
své sestry předčí zjev a víc než dorovná též nadání.
- 25 Obočí – zjara chlum, zrak – vody podzimní,

---

<sup>30</sup> Okrajová zmínka o moři mezi pevninou a bájným ostrovem Penglai, jež se v dlouhých cyklech přeměňuje v pole a morušové sady a zas zpět, se prvně objevila ve sbírce taoistických hagiografií *Životopisy nesmrtelných*. V pozdější literatuře odkaz na tento proces vyjadřoval plynutí času a nestálost všech věcí.

<sup>31</sup> Dynastie Ming vládla Číně mezi lety 1368–1644, éra Jiajing trvala 1522–1567. „Dvěma hlavními městy“ se rozumí Nanking, původní sídlo mingských císařů, a Peking, jenž se stal sídelním městem roku 1420.

- jí květ záviděl růž a bledla vedle ní i zeleň jív. 32  
 Té pohled jediný by zbořil městských zdív;  
 vzhled nešlo dostihnout, vlohy – to byl by div, leč možno snad.  
 Jí z Nebes úradku dán důvtip prostý vad,  
 30 jí přáno verše znát, psát básně, malovat i luzně pět. 33  
 Též housti dovedla, ovládši tónů pět,  
 že komu jinému, by v loutnu hrát tak sved, jest nad síly.  
 Jí tóny pod rukou se v písni měnily,  
 zvlášť nápev „Úděl zlý“, tak chmurný, unylý, bral za srdce.  
 35 Z všech suknic červených se skvěla nejvíce, 34  
 jsou v jara rozpuku, kdy protnou jehlice jim vlasů dél.  
 Tyl závěsů ji kryl, jenž v průvanu se chvěl  
 a pod východní zdí roj motýlů a včel jí lhostejen. 35
- Co člunek tkalcovský šel z jara za dnem den,  
 40 tak z devadesáti mu třicet zbylo jen – již přešlo skor.  
 Bující zeleň trav se střela po obzor,  
 již hrušně vzkvétaly, své větve v bílý flór si halíce.  
 Byl svátek zemřelých, třetího měsíce,  
 čas k hrobů očistě, kdy radost projít se a v kraj se brát.  
 45 Žluvy a vlaštovky se slétly odevšad, 36  
 též sourozenců tré si vyšlo z domu vrat, chtěc užít dne.  
 Tu děv a mládenců zří davy přechetné –  
 vůz za vozem co proud, šat k šatu těsně lne, co v žernov klín.

<sup>32</sup> Narážka na báseň Han Wudiho dvorního hudebníka Li Yanniana opěvající krásku ze Severu, pro pohled na niž by císař byl ochoten vydat v plen celé město, pro druhý celou říši.

<sup>33</sup> Klasická dálněvýchodní hudba užívá pentatonické stupnice.

<sup>34</sup> „Červené suknice“ jsou konvenční metonymií pro ženy, jehlice si dle *Zápisů o obřadech* měly dívky vetnout do vlasů poté, co se zasnoubí.

<sup>35</sup> Na dotaz svého žáka, zda je přípustné morálně se prohřešit za účelem naplnění existenčních potřeb, odpověděl Mencius, že třebaže je to v krajních případech možné, nečiní to ještě úkoj těchto potřeb důležitějším než morální zásady. Svě tvrzení podložil mimo jiné tímto příkladem: nemáš-li jinou možnost, jak se oženit, nežli přelézt zeď na východ od svého domu a unést sousedovu dceru, uneseš ji? Narážka na tuto pasáž asociuje milostná dobrodružství. „Motýli a včely“ jsou metaforou pro nápadníky.

<sup>36</sup> „Žluvy a vlaštovky“ jsou ustálenou metaforou pro zástupy lidí.

Jdou k vrchům mohylným, jež nakupeny z hlín,  
 50 by žertvu složili a popel z obětín by zavířil.  
 Již k západu spěl den, žár slunce ztrácel sil,  
 dvě ruček sester svých tu bratr uchopil a mířil zpět.  
 Jda podél potoka své sestry zvolna ved,  
 kde zeleň rašící tak svěží na pohled se zdála všem.  
 55 V dál křivolakým svým spěl ručej řečištěm,  
 proud v křepkých peřejkách, jež vřely pod můstkem, bral posilu.  
 Vtom spatří sesutou blíž cesty mohylu;  
 kryl žlutozelený ji porost kavylu, jenž vadl již.  
 „Jest svátek zesnulých – rei, bratře, zdali víš,  
 60 proč odtud nestoupá dým kadidlový týž, jež jinde zřít?“  
 Wang Guan tu příběhu se odvíjet jal nit:  
 „Kdys žila zpěvačka, Danxian prý zdejší lid ji nazýval.  
 Že netkvěl v nadání ni v leposti jí kal,  
 rej žlův a vlaštovek jí dvěře obléhal, vždy hlučící.  
 65 Leč křehký život žen s červení na líci –  
 vstřed vesny ratolest, nebesky vonící, se zlomila.  
 Tu zdáli návštěva jí přišla zpozdilá –  
 pán zaslechnuvší zvěst, jež v dál se šířila, ji chválící.  
 Však když byl dopravil své lásky lodici,  
 70 jen vázu zřícenou a prasklou jehlici zde pohledal. 37  
 Jak papír studený a prázdný našel sál –  
 a stopy povozů, v nichž mech se zelenal, již mizely.  
 Jal takový jej žal, jež slovo nesdělí:  
 „Los tedy nesvázal dva lidské úděly – tvůj život s mým.  
 75 Ne tedy tentokrát, snad přec však doufat smím,  
 že, třebaš letmo jen, v svém žití budoucím se shledáme.“  
 Pak máry pořídil i rakev neznámé  
 a v rov ji pohrobil, jenž nyní vídáme zde zpustlý stát.  
 Již Vrána minula i Zajíc kolikrát; 38

<sup>37</sup> Narážka na Bai Juyiho báseň. „Zřícená váza a prasklá jehlice“ symbolizují odloučení milenců.

<sup>38</sup> Dle mytologie sídlí na Slunci třínohá vrána a na Měsíci zajíc míchající lektvar nesmrtnosti.

- 80 toť opuštěný hrob – kdo tedy obírat by měl se jím?“  
Tu Qiao procitnout všem chmurám dala svým  
a vyslechši tu řeč, tvář proudem perlovým si zbrotila:  
„Jak krutý osud žen! Jen bol jim sesílá!  
Co o zlém údělu jsem říkat slyšela, jim platí všem!
- 85 Jest vpravdě stvořitel nám lýtým katanem!  
Líc různě planoucí, dny v hávu zeleném – přec pominou!  
Být v žití pozemském všech mužů ženinou,  
a duší bez chotě, vždy samojedinou, být v podsvětí!  
Kde fénixové jsou? Kdy k družce přiletí?
- 90 Kde mužové ti jsou, již růž a zeleň ctí a milují?  
Ti nevzpomenou jí, však já ji lituji;  
snad trochu kadidla, jímž vzdáme žertvu jí, zde naleznem.  
Že maně cestou svou dnes dospěli jsme sem,  
až k Žlutým pramenům, jež v hloubi kryje zem, kéž dojde zvěst!“
- 95 Pak tichou modlitbou jí vsedě vzdala čest,  
a před mohylu byl, jež vůkol našla kvést, jí prostřela.  
Mdlý kavyl obloha již kryla zšeřelá  
a stébla rákosu se časem zachvěla, jak vítr dul.  
Pak vzavši jehlici, vlas krátící jí v půl,
- 100 čtyřverším vrytým v peň, jenž opodál se pnul, ji uctila.  
Tu srdce zchvátila jí žalost zběsilá,  
tu zastavila se a náhle ztišila, jak zmámená.  
Tu v rysech květoucích ji stihla proměna  
a proudem perel tvář, jsouc hořem jitřena, si zkrápěla.
- 105 I vece Yun: „Tys pro smích, sestro, docela –  
jest marno želet té, jež leží zemřelá, zde navždy spíc!“  
Leč odvěti: „Vždyť odedávna různou líc  
zlý úděl provází, jenž nepřináší nic než neštěstí!  
Mně pouhá myšlenka rve srdce bolestí!
- 110 Zdaž dnešní setkání mně samé nevěstí touž budoucnost?“  
Tu praví Guan: „Již divných řečí bylo dost!

39

---

<sup>39</sup> „Žluté prameny“, jinde též „Devět pramenů“, značí podsvětí.

- Tím planým úslovím jest čirá bláhovost se zabývat!  
 Vzduch těžkne, zdá se mi, a z temna sálá chlad,  
 již slunce zapadá a času na návrat moc nezbývá.“
- 115 Však Qiao dí: „Kdo nadáním slul zaživa,  
 ten smrti bezčasé jen schránou patřívá, ne podstatou.  
 Snad duši spřízněnou dnes nalezla jsem svou!  
 Jen chvíli vyčkejme – vždyť cítím s jistotou, že povstává!“  
 V tu chvíli utichla jich prudká rozprava,  
 120 neb vání větrná se zvedla řezavá, kol víříce.  
 Rvouc z korun listoví, pni trásla vichřice,  
 a v jejích poryvech kol matně šířit se zdál vonný dech.  
 Těch dutí slábnoucích pak sledující běh  
 se k místu dobrali, kde vtiskl byl kdos v mech řad šlépějí.
- 125 V ráz hrůzou strnulí zrak neodvracejí,  
 jen Qiao dí: „Tak vskutku svými kročeji blíž přispělas!  
 Toť opravdový cit, jenž k sobě svedl nás –  
 víc nerozlišujíc již temnotu a jas, ti sestrou jsem!“  
 Že byla laskava jim vyjevit se z tem,  
 130 pár veršů děkovných přidala Qiao k těm, jež psány již.  
 Cit v srdci kypící v ní stoupal výš a výš,  
 když v slohu prastarém v týž kmen vyryla níž své básně sklad.
- Dál rozvažující, zda jít, či prodlévat,  
 zvuk zvonků zaslechli znít zvolna zpoza zad kdes ve vzdálí.
- 135 Jet v sedle učence tu hledem zastali;  
 kůň s volnou opratí krok měřil pomalý, jda s jezdcem svým.  
 Ten vak měl zpola pln lunou a povětrím,  
 jel v čele posluhů, v doprovod cestou s ním se beroucích.  
 Oř jeho ztepilý byl bílý jako sníh,  
 140 on v roucho v barvě trav a dálav nebeských byl ustrojen.  
 Jel posud vzdálen jim; jich rysy spatřiv jen,

40

<sup>40</sup> „Luna a povětrí“ jsou jakožto časté náměty soudobého básnictví metonymií pro literaturu – vezl si tedy s sebou knihy, v přeneseném smyslu měl literární nadání. Jedná se ovšem též o symboliku milostných tužeb.

- hned s koně sesedal, a s nohou svléknuv třmen, k nim vykročil.  
 Bral střevíců se pár, kde zelenal se byl  
 i stromy nefritné, jimž větvoví jak kryl by jadeit.
- 145 Wang Guan než postačil mu v ústret nadejít,  
 dvě krásek, v rozpacích, si pospíšilo skrýt se v květný luh.  
 On bydlil v susedství a Wang Guanův byl druh,  
 Jin Zhong se jmenoval, rod jeho množstvím stuh a jehlic slul. 41  
 Tak nouzi nepoznal o peníz, o titul,  
 150 měl bystrost od Nebes, dík Zemi rozvinul svou učenost. 42  
 Svým vzhledem, nadáním byl nedostatků prost,  
 vně okázalý lesk a uvnitř vybranost si nad vše ctíl.  
 Vždy domovinou byl mu téhož kraje díl  
 a s Wang Guanem jej byl týmž věcem naučil týž učitel.
- 155 Již dřív zaslechl hlas, jenž o krajankách pěl,  
 věž Vrabce ze spěži dvou Qiao jarní pel že ukrývá. 43  
 Leč dělil je klín vod a horstva šedivá,  
 neb dosud nezjevil, že dávno nosívá je v mysli své.  
 Dnes blahá náhoda je svedla poprvé –
- 160 v den poznávání trav jak vzácných květin dvě by pohledal. 44  
 Pár různých siluet když spatřil opodál,  
 jak zjara orchidej, tak chryzantému přál si v jeseni. 45  
 On, talent nebeský, a krásy vtělení  
 již v srdcích láskou vřou a v tvářích rumění jsou pro ostych.
- 165 Tak zpola při smyslech a zpola v závratích

<sup>41</sup> „Jehlice a stuhy“ jsou jakožto ozdoby soudobých úřednických čapek symbolem kariérního úspěchu a moci.

<sup>42</sup> Nebesa ho obdařila nadáním, Země, tj. v ní pohřbení předkové, tedy rodinná tradice, mu poskytla vzdělání.

<sup>43</sup> „Věž Bronzového vrabce“ byl název Cao Caova paláce, v němž dle líčení *Příběhů Tři říší* hodlal uzamknout dvě sestry z rodu Qiao.

<sup>44</sup> Verš odkazuje k dřívě oblíbené hře vietnamské mládeže. Součástí některých svátků bylo hledání listů neobvyklých rostlin v okolní přírodě, jež měli druzí za úkol rozpoznat.

<sup>45</sup> Slovní spojení „jarní orchidej a podzimní chryzantéma“ pochází z jedné z rituálních skladeb *Písní z Chu*, kde bylo užito jakožto metonymie pro přírodní koloběh. Později v literatuře vyjadřovalo myšlenku nesouměřitelnosti ženské krásy, neboť tak jako zjara kvete orchidej a na podzim chryzantéma, tak i každá z (právě porovnávaných) žen vyniká jinými přednostmi.

však nemožno dál dlít, byť žádný nechtěl z nich se rozloučit.

Žal v prsou vzněcoval níž klonící se svit;

on na kůň vsedl již, v dál za ním oni zřít však zůstali.

Níž čirou bystrinou hnal proud se nestálý,

170 v hedvábných snítkách jív, jež k mostku splývaly, hrál šikmý svit.<sup>46</sup>

---

<sup>46</sup> Nguyễn Du. *Truyện Kiều: bản âm cổ nhất 1866*. Transkriboval, upravil a okomentoval Nguyễn Quảng Tuân. 3. vydání. Thành phố Hồ Chí Minh: Thời đại, 2013.



## Pokračování děje

Když téhož večera Cuiqiao (翠翹 Thuý Kiêu) usne, zjeví se jí ve snu kurtizána Danxian (淡仙 Đạm Tiên). Prozradí Cuiqiao, že její jméno se nachází v soupise „rozervaných útrob“ (斷腸 đoạn trường), protože ji v životě čekají mnohá příkoří. Zatím tomu však nic nenasvědčuje. Tím spíše, že Jin Zhong (金重 Kim Trọng) se přestěhuje do sousedství rodiny Wangových (王 Vương) a snaží se přijít do styku s oběma dívkami, až se mu nakonec podaří sejít se s Cuiqiao, vyznat jí lásku a získat její zaslíbení. Jednoho dne však Jin Zhong musí odcestovat a brzy nato dojde u Wangových k neštěstí, totiž k falešnému udání a zatčení hlavy rodiny. Cuiqiao se rozhodne obětovat se pro otce, nechá se prodat jako konkubína a za utržený obnos otce vykoupí. Svou mladší sestru Cuiyun (翠雲 Thuý Vân) požádá, aby se provdala za Jin Zhonga namísto ní. Nový manžel Cuiqiao se ovšem záhy ukáže jako podvodník a poté, co ji odveze daleko od rodiny, ji připraví o panenství a následně prodá do nevěstince. Cuiqiao se v zoufalství pokusí o sebevraždu, avšak opět se jí zjeví Danxian a sdělí jí, že teprve tehdy jí náleží zemřít, až odčiní hříchy svých minulých životů, a že znovu se shledají na řece Qiantang (錢塘 Tiền Đường). Kuplířka pak Cuiqiao po nějaký čas nenutí přijímat zákazníky. Jednoho dne však kuplířčin komplic Chu Qing (楚卿 Sữ Khanh), falešný svůdce, navede Cuiqiao k útěku, a tak ji nechá padnout do kuplířčiny léčky. Cuiqiao musí přislíbit, že nyní již začne zákazníky přijímat.

Tak se seznámí s mladým Shuem (東生 Thúc sinh), zamilují se do sebe a z nevěstince uprchnou. Po čase se o tom dozví Shuův otec, který je pro necudnost jejich soužití požene před soud. Cuiqiao je shledána vinnou, avšak nakonec soudce obměkčí svým žalozpěvem. O jejich lásce se zanedlouho doslechne i Shuova hlavní manželka paní Huan (宦姐 Hoạn thu). Pošle své biřice, aby zinscenovali úmrtí Cuiqiao. Ve skutečnosti ji však unesou a přivedou k paní Huan, aby se stala její otrokyní. Když ji pak v porobeném stavu spatří Shu, neodvází se před manželkou dát nic najevo. Paní Huan se nakonec nad Cuiqiao slituje a umístí ji do přilehlého kláštera. Cuiqiao ve strachu z dalších příkoří uteče do jiné pagody, kde se jí ujme dobrosrdečná mniška Jueyuan (覺緣 Giác Duyên). V nouzi svolí k dalšímu sňatku a je opět podvedena a prodána do nevěstince. Vykoupí jí její ctitel, mocný válečník Xu Hai (徐海 Tù Hải), a ožení se s ní. Xu Hai je svým vlastním pánem a nepodléhá ani císaři. Na své panství nechá přivést a před Cuiqiao postavit všechny její

bývalé dobrodince a trýznitele. Cuiqiao odmění Shua a Jueyuan, většinu nepřátel nechá popravít.

Jednoho dne ke hranici Xu Haiovy državy přitáhne v čele císařských oddílů vojevůdce Hu Zongxian (胡宗憲 Hò Tòn Hién). Žádá Xu Haiovu kapitulaci výměnou za místo ve státní správě. Cuiqiao v touze po míru a v naději na opětovné shledání s rodinou přiměje Xu Haie nabídku přijmout. Avšak Xu Hai je Hu Zongxianem zrazen a během kapitulace zabit. Hrdinovo tělo zůstává i po jeho smrti vzpřímeně stát a padne, až když se před ním vrhá k zemi zoufalá Cuiqiao. Je přivedena k Hu Zongxianovi, který jí v opilosti při banketu na oslavu vítězství vyzná lásku. Ráno neuváženého činu lituje a nabídne Cuiqiao jako konkubínu vůdci spojeneckého kmene. Zoufalá Cuiqiao se tak ocitne na palubě náčelníkovy lodi, plovoucí po řece Qiantang. Vzpomene na prorocství o shledání s Danxian a vrhá se do vln.

Dobrá mniška Jueyuan mezitím navštíví věštkyni a na její radu přiměje dva rybáře, aby čekali na určeném místě s nataženou sítí. Cuiqiao je díky tomu zachráněna. Naposledy se jí tehdy zjeví Danxian a sdělí jí, že její jméno díky zásluhám a prokázání počestnosti bylo vyškrtáno ze soupisu zatracených a hříchy minulých životů jí byly odpuštěny. Cuiqiao pak žije společně s Jueyuan v duchovním usebrání v chýši na břehu řeky, dokud ji zde znovu nenalezne Jin Zhong. Ten se mezitím oženil s Cuiyun a stal se úspěšným úředníkem, přitom však nepřestával pátrat po Cuiqiao. Nakonec se tedy ožení i s ní, avšak Cuiqiao již po strastných patnácti letech mimo domov netouží po tělesné lásce. Zřizují buddhistickou svatyni, o kterou bude Cuiqiao napříště pečovat.

# 1. Kontext

## 1.1 Sever a Jih (vztah mezi kulturami)

Vztah mezi vietnamskou a čínskou kulturou, který se zřetelně odráží v klasické vietnamské literatuře od jejích nestarších památek až do začátku XX. století, je pro Evropana nesnadno pochopitelný a pro Vietnamce je z dnešního pohledu značně problematický. Abychom mu mohli lépe porozumět, je třeba mít na paměti, že „způsob, jak v současnosti nazíráme svět – tj. jako rozdělený mezi národy, jež jsou si navzájem rovny a každý se pyšní svou vlastní kulturní jedinečností – je nejspíš nevyhovující pro pohled na dějiny východní Asie.“<sup>47</sup>

Starověký stát, jenž se rozkládal na území dnešního severního Vietnamu, byl Číňany poprvé dobyt roku 208 př. n. l. a od roku 111 př. n. l. bylo toto území považováno za součást čínského císařství, což trvalo s krátkými přestávkami až do roku 939. Vietnam však zůstal vazalským státem, Číně byl pravidelně odváděn tribut a čínský císař formálně uděloval investituru vietnamskému panovníkovi. Tento stav trval až do francouzsko-čínské války v roce 1885. Čína se ve Vietnamu i po ztrátě své mocenské dominance mnohokrát vojensky angažovala: k zatím poslednímu překročení vietnamských hranic čínskými vojsky došlo v roce 1979 a dodnes neutuchají územní spory o Spratleyho a Paracelské ostrovy.<sup>48</sup>

Během tisíce let čínské nadvlády si Vietnamci osvojili mnohé z čínských zvyků a znalostí. Vzdělaná vrstva se sinizovala do takové míry, až je s podivem, že si po celou dobu udržela jakési národní povědomí a nakonec si Vietnamci dokázali vybojovat nezávislost. V době „podřízenosti Severu“ (北屬 Bắc thuộc) bylo území spravováno původně zpravidla prefektem hanské (čínské) národnosti obklopeným úředním aparátem svých krajanů, avšak postupně správa přecházela do rukou místních sinizovaných elit. Úředním jazykem zůstala čínština, což trvalo i po osamostatnění Vietnamu a vydrželo vyjma jediné výjimky za vlády „lidového“ panovníka Quang Trunga (vládl 1788–1792) po celou dobu až do časů francouzské kolonie. Časem se vyvinula vietnamská výslovnost čínských znaků, vycházejí původně ze staré, od VII. století pak ze střední čínštiny.<sup>49</sup> Vietnamci však čínsky nemluvili, nýbrž pouze psali, a písmem se též dorozumívali s jinými národy sinosféry. Od roku 1075 se ve Vietnamu po čínském vzoru pořádaly

---

<sup>47</sup> Kelley 2005: 28

<sup>48</sup> Hlavatá et al. 2008

<sup>49</sup> Sluka 2001: 1–2

úřednické zkoušky, v nichž kandidáti na službu ve státní správě museli prokázat své znalosti čínských kanonických spisů a schopnost sepsat báseň, esej či výnos v čínštině.<sup>50</sup> Vietnamci tak přijali čínský literární kánon za svůj a s ním si osvojili také čínskou filosofii, na kterémžto základě pak vznikla vietnamská národní literatura.

Mnoho písemných památek vypovídá o tom, že Vietnamci vnímali svou zemi jako ve své podstatě rovnocennou Číně. Svědčí o tom též označení, jež pro obě země běžně užívali, totiž „Jih“ a „Sever“. Vietnamský panovník se v rámci interních záležitostí své země označoval za císaře (皇帝 hoàng đế), čímž se stavěl naroveň čínskému vládci. Vietnam má také vlastní zakládající mýtus. A přestože byl čínský kulturní vliv tak silný, zachovali si Vietnamci také svoje tradice a z těch čínských přejímali jen selektivně. Například nechvalně proslulé svazování ženských chodidel do Vietnamu neproniklo. Na druhou stranu nalezneme též texty, v nichž vietnamští literáti projevují svou lítost nad tím, že vietnamská historie či literatura není tak bohatá jako ta čínská. Známý jsou však dokonce i případy, kdy vietnamský učenec znalý čínské literatury, filosofie a etiky, pro kterého je Čína vzorem, kritizoval Číňany za to, že se prohřešili proti základům své vlastní kultury. Ukazuje se tak, že vietnamští učenci „věřili, že klasické spisy čínského starověku představují univerzální, nikoli pouze čínské vzorce chování“.<sup>51</sup>

Pro příklady dokládající toto pojetí kultury a civilizace nemusíme chodit daleko, neboť jej svým dílem potvrzuje sám Nguyễn Du. Jako jednomu z mála z tehdejších vietnamských literátů se mu podařilo Čínu navštívit, a to dokonce dvakrát v letech 1803–1804 a 1813–1814, kdy cestoval z Hué do Pekingu a zpět jakožto vyslanec vietnamského královského dvora. Díky těmto zkušenostem byl jeho pohled na Čínu o poznání realističtější a kritičtější než u mnohých jeho krajanů. Z jeho druhé cesty, kdy vedl poselstvo s tributem, se zachovala básnická sbírka *Rozličné zápisky z cesty na Sever* (北行雜錄 Bắc hành tạp lục). Jak bylo mezi vietnamskými vyslanci zvykem, Nguyễn Du v těchto básních zvěčnil své dojmy z krajiny, různé události, strasti na dlouhé cestě, stesk po domově a své soudy nad historickými i fiktivními postavami, jejichž život byl provázán s místy, kterými poselstvo projíždělo. Od podobných sbírek se Nguyễn Duovy *Rozličné zápisky* odlišují svým nepokrytě pesimistickým tónem a četnými projevy rozčarování nad tím, co autor po cestě spatřil. „Říká se, že cesty v Číně jsou upravené a bezpečné, / leč takové jsou cesty Čínou: / spleť a klikaté jako lidská srdce“ (共道中華路坦平 /

---

<sup>50</sup> Hlavatá 2002: 95–96

<sup>51</sup> Nguyễn Thê Anh 2001

中華道中夫如是 / 窩盤屈曲似人心), napsal Nguyễn Du krátce po překročení hranic v básni *Plavba po řece Ningming* (寧明江舟行 Ninh Minh giang chu hành). Svě další zklamání zachytil v básni *Potulný zpěvák z Taipingu* (太平賣歌者 Thái Bình mai ca giả): „Když jsem ho uviděl, zasáhlo mne to a posmutněl jsem. / Kdybych byl prostým člověkem, raději bych zemřel, nežli žil v bídě. / Říkává se, že v Číně mají všichni dostatek, / leč v Číně jsou i takovíto lidé!“ (我乍見之悲且辛 / 凡人愿死不愿貧 / 只道中華盡溫飽 / 中華亦有如此人).<sup>52</sup> Obzvláště pozoruhodná je z tohoto hlediska báseň *U hrobu qilina* (麒麟墓 Kỳ lân mộ). Qilin je bájně zvíře, jehož jméno se do západních jazyků poněkud neopodstatněně překládá jako „jednorozec“. Jedná se přitom o majestátní šelmu, jejíž zjevení bylo považováno za zvěstování narození mudrce. Nguyễn Du líčí, jak u cesty spatřil velký, omšelý náhrobek a od jednoho místního starce se dozvěděl, že se jedná o hrob qilina, který na tomto místě zemřel cestou k mingskému císaři Yongle (永樂 Vĩnh Lạc, vládl 1402–1424), jemuž měl být odevzdán coby tribut. Básník se pak obrací k zemřelému qilinovi a ptá se, proč šel oslavit panovníka, jenž se k moci dostal násilím a jeho vládě padlo za oběť tolik životů. Je tedy qilin opravdu zázračná bytost? Či snad právě pro císařovu amorálnost po cestě zemřel? To všechno jsou otázky, jež Nguyễn Du artikuluje, avšak mezi řádky zaznívá echo událostí, k nimž v éře Yongle došlo ve Vietnamu: čínská invaze, dvacetiletá okupace, přísná sinizace, ale také hrdinný odpor organizovaný okolo budoucího panovníka Lê Lợie. Báseň končí takto: „Ach qiline, jsi bytost nadaná dobrem, / na světě jsi nevidán a jsi považován za dobré znamení. / Tebe spatřit, to není jako uvidět psa nebo ovci. / Jestliže se říká, že se zjevuješ kvůli mudrcům, / proč ses tehdy nerozletěl na Jih?“ (吁嗟仁獸兮麒麟 / 於世不見以為祥 / 見之不過同犬羊 / 若道能為聖人出 / 當世何不南遊翔).<sup>53</sup>

## 1.2 Caizi jiaren a truyện Nôm (vztah mezi žánry)

Čínský autor románu *Příběh Jina, Yun a Qiao* vytvořil své dílo tak, že přejal látku ze starší literatury a vložil ji do rámcového příběhu, jenž vytvořil podle osnovy typické pro v Číně tehdy oblíbený narativní žánr *caizi jiaren* (才子佳人 tài tử giai nhân), „učenci a krásky“.<sup>54</sup>

<sup>52</sup> Trần Thị Băng Thanh 2015: 241–248

<sup>53</sup> Nguyễn Phạm Hùng 2015: 273–274

<sup>54</sup> Viz Komárek 2014: 20–22

Své kořeny má tento žánr již ve „vyprávěních o podivném“ (志怪小說 chí quái tiểu thuyết) z doby dynastie Tang (618–907),<sup>55</sup> avšak etabloval se až na konci vlády Mingů (1368–1644). Největší rozkvět zažíval v XVII. století za prvních panovníků rodu Qing (1644–1912), později již upadal a do začátku XX. století pak sloužil jako levná, braková četba. Nejednalo se ostatně nikdy o vysokou literaturu – díla sepsaná v tomto žánru nebyla ve své době vzdělanci příliš ceněna a dnes již většinou nejsou zvláště přitažlivá ani pro čtenáře, ani pro literární badatele. Jedná se nicméně o nutný vývojový stupeň mezi dvěma slavnými romány *Jin Ping Mei* (XVI. stol.)<sup>56</sup> a *Sen v červeném domě* (XVIII. stol.).<sup>57</sup> Oproti starší próze se vyprávění tohoto typu méně zaobírají nadpřirozenými jevy, oproti vysoké literatuře jsou méně moralizující a pozornost upírají především na jevy každodenního života, včetně erotiky. Děj příběhů „o učencích a kráskách“ spočívá zpravidla v osudovém setkání, strastiplném odloučení a šťastném opětovném shledání mladého vzdělaného muže a mladé krásné dívky či mladých krásných dívek, což je nakonec dovršeno manželským sňatkem těchto postav a následovným kariéřním vzestupem učence. Ačkoli dějová osnova typická pro tento žánr byla užívána i v dramatu a v epické poezii jako právě v případě *Příběhu Kiêu*, jeho původní formou je prozaický román rozdělený nejčastěji do 16–20 kapitol. Takových románů se zachovalo kolem padesátky.<sup>58</sup>

Během XVII. století, zatímco v Číně stoupala oblíbenost vyprávění o „učencích a kráskách“, se ve Vietnamu vymezoval žánr, bez něhož si dnes klasickou vietnamskou literaturu lze stěží představit. *Truyện thơ Nôm* neboli „veršovaný příběh v jižních znacích“, je lyrickoepické vyprávění ve verších, zapsané vietnamsky pomocí „jižních znaků“ (chữ Nôm), písma založeného na čínských znacích. Tyto příběhy se zaobírají především osobním životem postav, které jsou vykresleny poměrně realisticky. Jejich činy mají vliv na jejich bezprostřední okolí, nikoli na běh celého Podnebesí. Podle původu se tyto příběhy rozlišují na lidové a učenecké. Jsou založeny na tradiční, prstonárodní veršové formě *lục bát* (六八), což doslova znamená „šest-osm“ neboli počet slabik metrické osnovy jednotlivých veršů základního dvojverší. Na sudých slabikách je předepsáno užití vždy jedné ze dvou tónových skupin, do kterých je rozdělena šestice lingvistických tónů vietnamštiny. Rýmy se opakují třikrát, přičemž na šesté slabice osmislabičného verše se

---

<sup>55</sup> Viz *Starožitné zrcadlo: příběhy z doby Tchangů*, přel. Oldřich Král (sign. Josef Fass), Praha, Odeon 1977.

<sup>56</sup> Viz *Jin Ping Mei aneb Slivoň ve zlaté váze*, 10 svazků, překládá Oldřich Král, Lásenice, Maxima, od 2012.

<sup>57</sup> Viz Cchao Süe-čchin: *Sen v červeném domě*, 3 svazky, přel. Oldřich Král, Praha, Odeon 1986–1988.

<sup>58</sup> Trần Đình Sử 2002/2012: 39–47

nachází rým k předchozímu verši a na poslední slabice rým k verši následujícímu, čímž se verše propojují v pomyslný řetěz. Rytmus bývá jambický, místy anapestický.<sup>59</sup> Užíváním této formy a vietnamského jazyka pro psaní učené literatury se vzdělanci přibližovali lidové slovesnosti, jejímž typickým projevem jsou osamostatněná dvojverší ve formě *lục bát* zvaná *ca dao*. Jde o krátké pointované průpovídky či popěvky, vycházející z každodenního života, lidové moudrosti a smyslového prožitku, nezávislé na jakékoli ideologii. Jejich rytmus, ale do jisté míry i jejich bezprostřednost a nespoutanost se odrážejí i ve vytríbené tvorbě konfuciánských učenců, a naopak vybrané verše z jejich děl vstoupily do lidové slovesnosti jako popěvky těžko rozpoznatelné od těch anonymních.<sup>60</sup>

Vietnamská literatura se tedy ubírala jinými cestami než ta čínská; vietnamsky psaná umělecká próza se objevovala velice zřídka. Avšak kromě lidové slovesnosti a starověkých klasiků působila na vietnamské básníky i soudobá čínská tvorba. Veršované příběhy byly často psány jako přepracování námětů či celých příběhů převzatých z čínského písemnictví a v několika případech za předlohu posloužil právě některý z románů o „učencích a kráskách“. Poprvé se tak stalo již z počátku XVIII. století, když vietnamský literát Nguyễn Hữu Hào přebásnil čínský anonymní román *Zaslíbenci* (定情人 Định tình nhân). Jeho dílo, známé jako *Příběh Song Tinh* (傳雙星 Truyện Song Tinh), je oslavou svobodné lásky, již vyzdvihuje oproti sňatkům uzavřeným ze zjištěných důvodů prostřednictvím třetích stran. Pro vietnamskou literaturu je příznačné, že ve svém zpracování vynechal líčení intimních okamžiků manželského soužití, které bylo tolik oblíbené v tehdejší čínské populární literatuře, avšak ve Vietnamu nepřijatelné. Kromě těchto partií vynechal též podružné dějové prvky, což je postup užívaný i ve všech pozdějších vietnamských přebásněních čínských románů *caizi jiaoren*.<sup>61</sup> Na druhou stranu, v případech, kdy vietnamským epickým básníkům sloužil za předlohu jednodušší žánr jako například pohádka, se jejich dílo naopak rozsahem mnohonásobně rozrostlo, zaměřujíc se více na zachycení konkrétního okamžiku a na promluvy a charakteristiku postav.<sup>62</sup>

Veršované příběhy v jižních znacích se vyznačují sofistikovanou, a přitom lidovou, snadno srozumitelnou formou, vhodnou pro líčení postav a krajiny, jednoduché vyprávění, dialog a monolog. Z těchto důvodů se vietnamským básníkům stal oblíbeným médiem pro

---

<sup>59</sup> Huỳnh Sanh Thông 1979: 8–11

<sup>60</sup> Henry 2001: 3–5

<sup>61</sup> Trần Đình Sử 2002/2012: 49–51

<sup>62</sup> Trần Đình Sử 2002/2012: 90–91

vlastní interpretaci literárních děl zachycených původně ve formě jim buď cizí, nebo pro ně málo přitažlivé. Nguyễn Duova volba přebásnit *Příběh Jina, Yun a Qiao* tak byla zcela v souladu s tehdejšími literárními trendy.

### 1.3 Jin Yun Qiao zhuan a Truyện Kiều (vztah mezi díly)

Předvedli jsme si, jak těsný je vztah mezi vietnamskou a čínskou kulturou, což se velice dobře ukazuje na poli literatury i na příkladu samotného *Příběhu Kiêu*. Z dnešního hlediska se ovšem jedná o případ, kdy se pilířem národní literatury stává dílo, jež stojí na cizorodém, a navíc dosti obskurním základě, což volá po bližším objasnění.

Na základě Nguyễn Duovy biografie, především pak podle tvrzení o jeho rezervovaném postoji vůči dynastii Nguyễn (1802–1945), známého z kroniky *Řádně uspořádané životopisy Velikého Jihu* (大南正編列傳 Đại Nam chính biên liệt truyện),<sup>63</sup> vznikl výklad *Příběhu Kiêu* jako politické alegorie, v níž je po vzoru slavné skladby *Setkání s hořkostí* (離騷 Li tao) od největšího básníka čínského starověku Qu Yuana (IV.–III. stol. př. n. l.),<sup>64</sup> zpodobován vztah mezi panovníkem a poddaným jako milostný poměr mezi mužem a ženou. Cuiqiao by tedy v této alegorii představovala samotného Nguyễn Du a Jin Zhong by nejspíš představoval panovníka Lê Chiêu Thônga (vládl 1787–1789) či obecněji dynastii Lê (1428–1789), jíž autor v mládí sloužil a jejíž návrat, jak jsou přesvědčeni proponenti této teorie, si do konce života přál. Ostatní muži v životě Cuiqiao pak mohou představovat jiné strany nárokující si královský trůn, tedy dynastii Nguyễn anebo dynastii Tây Sơn. Xu Hai, předposlední manžel protagonistky, bývá někdy přirovnáván k zakladateli dynastie Tây Sơn (1788–1802), původně vůdci rolnického povstání Nguyễn Huệmu (vládl pod jménem Quang Trung 1788–1792).<sup>65</sup> Podle této teorie si Nguyễn Du při čtení *Příběhu Jina, Yun a Qiao* uvědomil tyto podobnosti se svým životem i politickou situací ve Vietnamu a rozhodl se na základě tohoto románu vytvořit monumentální apologii za svou zradu dynastie Lê, jíž odedávna sloužil jeho rod a nějakou dobu také on sám, a tedy by jí dle konfuciánského morálního kodexu měl zůstat navždy věrný. Tento výklad představil všestranný vzdělanec Trần Trọng Kim v předmluvě k vlivné edici *Příběhu Kiêu* z roku 1925: „Dříve narozený<sup>66</sup> byl loajální člověk, který zažil

<sup>63</sup> Viz Komárek 2014: 27–32

<sup>64</sup> Viz Čchü Jüan: *Z čchuských písní*, přel. Vladimír Vochala, Praha, BB art, 2004.

<sup>65</sup> Huỳnh Sanh Thông 1983: xxxvi–xxxvii

<sup>66</sup> Tiên sinh (先生), Nguyễn Du (honorifikum)



úpadek dynastie Lê, stejně jako Qiao byla panna, jež prožila rodinné neštěstí. Dříve narozený chtěl být věrný císaři Lê, avšak když se bortí dům, jediný trám jej neudrží – to je stejné, jako když Qiao chtěla být oddaná Jin Zhongovi, ale musela sama sebe prodat, aby vykoupila otce. Jestliže bledou tvář<sup>67</sup> a různou líc<sup>68</sup> stíhá stejný osud, je snad *Příběh Kiêu* pouze nářkem nad těmi, již mají zlý úděl, nebo jej autor využil, aby si navíc zanařikal nad sebou samým?<sup>69</sup>

Pravda je, že mnoha osobností, jež vystupují v *Nguyễn Duových Rozličných zápiscích z cesty na Sever*, věnoval autor nejvíce pozornosti právě nešťastnému Qu Yuanovi, který vystupuje celkem v pěti básních, z nichž některé patří mezi nejvypjatější texty této sbírky. Qu Yuanův příběh je dobře známý a je dodnes tradován tak, jak jej zachytil slavný historik Sima Qian (II. stol. př. n. l.) v *Knize vrchních písařů* (太史公書 *Thái sử công thư*):<sup>70</sup> byl oddaným služebníkem krále Huaie ze státu Chu, který ho však pro pomluvu zapudil; Qu Yuan zůstal bezprizorný, ale rozhodl se, že nevstoupí do služby panovníka jiného státu; svůj stesk a touhu po návratu ke králi Huaiovi zvěčnil v básních později sebraných do antologie *Chuské písně* (楚辭 *Sở từ*), v nichž líčí sebe sama jako ověnčeného krásnými, vonnými listy a květy, jež symbolizují jeho morální integritu; a když se dozvěděl o zkáze státu Chu způsobené špatnou vládou nekompetentních ministrů, ze zoufalství se utopil v řece Miluo.

Nguyễn Du na své cestě na Sever projížděl místy spjatými s Qu Yuanovým životem a smrtí a plavil se po řece Xiang, do níž se vlévá tok Miluo. Tehdy vytvořil básně, jež ukazují na jeho hluboké zaujetí Qu Yuanovým osudem. Ztotožňuje se s ním, ba tvrdí, že mu rozumí lépe než jiní, a stýská si nad dobou, v níž žije. „Celý svět je jedno velké Miluo!“ (大地處處皆汨羅), varuje Qu Yuanovu duši před návratem do tohoto světa v básni *Proti „Přivolávání duše“* (反招魂 *Phản "Chiêu hồn"*), již složil v odpověď na slavnou skladbu *Přivolávání duše*, připisovanou básníku Song Yumu (III. stol. př. n. l.) a vykládanou jako vzývání Qu Yuanovi duše, aby se vrátila do pozemské sféry.<sup>71</sup> Něco takového se *Nguyễn Duovi* vůbec nezdálo jako dobrý nápad. Využívaje elegantně narážky

---

<sup>67</sup> Bạch diện (白麵), učenec (neboť tráví čas studiem, takže se nevystavuje slunci)

<sup>68</sup> Hồng nhan (紅顏), kráska (neboť se líčí)

<sup>69</sup> Trần Trọng Kim 1925/194-?: XV

<sup>70</sup> Viz S'-ma Čchien: *Knihy vrchních písařů: výběr z díla čínského historika*, přel. Olga Lomová a Timoteus Pokora, Praha, Karolinum 2012, s. 432–445.

<sup>71</sup> Lomová – Yeh 2004: 59–60

na Qu Yuanův typický motiv přírodní kosmetiky vyjadřující mravní ušlechtilost, praví v závěru básně *V Xiangtanu oplakávám „Prvního rádce ve Třech palácích“*<sup>72</sup> (湘潭弔三閭大夫其二 *Tương Đàm điếu Tam Lu đại phu kỳ 2*): „Lidé dnešních časů mají zalíbení v podivném odívání, / pepř a orchideje, jimiž se zdobí, již nejsou jako dřív.“ (近時每好為奇服 / 所佩椒蘭更不同).

Nejvýmluvnější podporou výše nastíněné interpretace *Příběhu Kiêu* je báseň z téže sbírky nazvaná *Námitka Jiaovi* (辯賈 Biện Giã). Tímto textem Nguyễn Du odpovídá na Jia Yiho (II. stol. př. n. l.) *Žalozpěv za Qu Yuana* (吊屈原 Điếu Khuất Nguyễn), taktéž zachycený Sima Qianem. Jia Yiho potkalo podobné neštěstí jako dříve Qu Yuana – byl taktéž vzorným služebníkem a blízkým spolupracovníkem panovníka, byl taktéž pomluven a taktéž poslán do vyhnanství. Když na své cestě do dalekého Changsha překračoval řeku Xiang, složil popisnou báseň, v níž vzdal úctu Qu Yuanovi, avšak v jejím epilogu vyslovil pochybnost o jeho rozhodnutí spáchat sebevraždu navzdory tomu, že mohl vstoupit do služby v jiném státě. Nguyễn Du opět nesouhlasí a v básni praví mimo jiné toto: „Jako kdysi, tak i dnes těžko je nalézt spřízněnou duši, / popisná báseň učeného Jia k uším nedoléhá. / Počestná žena nikdy nemá dva muže – / jak ty by ses mohl plahočit za službou po Devíti okrscích?“<sup>73</sup> (古今安得同心人 / 賈生一賦徒為耳 / 烈女從來不二夫 / 何得栖栖相九州). Když tedy Nguyễn Du věnoval Qu Yuanovi takovou pozornost a vymezoval se kvůli němu i vůči jeho věhlasným básnickým pokračovatelům, jako byli Song Yu a Jia Yi, ba výslovně v posledně citované básni přirovnal věrnost ženy k věrnosti panovníkovi, pak skutečně mohl mít Qu Yuanův osud na mysli i při psaní *Příběhu Kiêu*. Je proto s podivem, že vietnamští badatelé zastávající teorii politické alegorie, – pokud je mi známo – s Nguyễn Duovými texty o Qu Yuanovi nepracují.

Zatím jsme však opomíjeli prvek, jenž je zásadní pro určení Nguyễn Duova vztahu k *Příběhu Jina, Yun a Qiao*, a tedy i pro odhalení skutečného významu jeho díla, který se možná ukrývá mezi verši *Příběhu Kiêu*. Tím prvkem je čas – datace vzniku *Příběhu Kiêu*. V již zmíněných *Řádně uspořádaných životopisech Velikého Jihu* se uvádí, že když se Nguyễn Duovo poselstvo „vrátilo od Qingů, mezi lidmi kolovala *Básnická sbírka z cesty na Sever* a *Příběh Thuý Kiêu*“ (自清使還以北行詩集及翠翹傳行世).<sup>74</sup> Budeme-li

<sup>72</sup> Qu Yuanův titul

<sup>73</sup> Devět okrsků je označení pro starověkou Čínu.

<sup>74</sup> Nguyễn Trọng Hợp et al.: 81

vycházet z tohoto zdroje a zapojíme přitom fantazii, dojdeme k podobným závěrům jako kdysi Trần Trọng Kim,<sup>75</sup> po něm Huỳnh Sanh Thông, jenž je uvedl do západní literatury o *Příběhu Kiêu*,<sup>76</sup> a v poslední době především Nguyễn Quảng Tuân,<sup>77</sup> a sice že Nguyễn Du se trápil ve službě dynastii Nguyễn, ovšem během cesty po Číně roku 1813 objevil *Příběh Jina, Yun a Qiao*, úděl Cuiqiao vztáhl na sebe sama, po návratu román přebásnil a když roku 1820 zemřel, jeho přítel Phạm Quý Thích (1759–1825), jenž složil báseň uvozující *Příběh Kiêu* ve starých tištěných vydáních, nechal dílo v Hanoji vytisknout.

Jak ovšem již roku 1943 poukázal věhlasný badatel Đào Duy Anh, záznam v kronice není bezpodmínečně důvěryhodný. *Řádně uspořádané životopisy Velikého Jihu* byly sepsány více než třicet let po Nguyễn Duově smrti, a tak mohlo dojít k omylům, jak je patrné již z nepřesně uvedených názvů jeho děl ve výše citované pasáži. Đào Duy Anhovi se tehdy navíc dostal do rukou Nguyễn Văn Thảngův (1802–1835) spis *Soud nad Kimem, Vân a Kiêu* (金雲翹案 Kim Vân Kiêu án) z roku 1830, v němž autor hodnotí morální kvality jednotlivých postav *Příběhu Kiêu*. V předmluvě k tomuto textu je Nguyễn Du titulován jako úředník z „Východní síně“ (東閣 Đông các), kterýžto post Nguyễn Du zastával od roku 1805 do svého povýšení roku 1809. Nguyễn Văn Thảng tedy měl pravděpodobně k dispozici kopii textu, v níž byl uveden daný titul, a tedy šlo nejspíš o kopii pořízenou v době, kdy Nguyễn Du zastával daný post, neboť pozdější vydání by uvádělo později nabytý, vyšší titul.<sup>78</sup> Časové určení v *Řádně uspořádaných životopisech Velikého Jihu* je navíc nejen zpochybnitelné, ale také nejednoznačné. Výraz *hành thế* (行世) totiž znamená spíše „kolovat mezi lidmi“, „obíhat světem“ než „vzniknout“ (ra đời),<sup>79</sup> jak jej překládá Nguyễn Quảng Tuân.<sup>80</sup>

Debata o dataci vzniku *Příběhu Kiêu* se nejživěji rozhořela po přelomu tisíciletí. Byly objeveny nové prameny a využity nové metody zkoumání, které posouvají dataci vzniku *Příběhu Kiêu* do dřívějších dob, než se předpokládalo. Avšak ne všichni se jimi nechali přesvědčit. Neobyčejnou úpornost v obraně vlastních pozic prokázal Nguyễn Quảng Tuân, když roku 2006 zažaloval jednoho ze svých argumentačních protivníků Đào

---

<sup>75</sup> Trần Trọng Kim 1925/194-?: VIII, XII

<sup>76</sup> Huỳnh Sanh Thông 1983: xx, xxxvi

<sup>77</sup> Nguyễn Quảng Tuân 1997/2007: 474, Nguyễn Quảng Tuân 2011

<sup>78</sup> Đào Duy Anh 1943/1998

<sup>79</sup> Nguyễn Quảng Tuân 2011

<sup>80</sup> Lê Thành Lân 2006: 9

Thái Tõna za porušení autorských práv poté, co druhý jmenovaný otiskl ve svém sborníku vedle svých textů i Nguyễn Quảng Tuánovy polemické články, aniž by požádal o svolení.<sup>81</sup> Nakonec však nejen že neuspěl s žalobou před soudem, ale ani se svými argumenty před většinou literárněvědní obce. K Đào Duy Anhovu argumentu na základě *Soudu nad Kimem, Vân a Kiêu*, jenž zasazuje vznik *Příběhu Kiêu* nejpozději do roku 1809, se totiž přidaly následující objevy.

Phạm Quý Thíchova báseň *Dojat poslechem Nového zpěvu o zlomeném srdci* (聽斷腸新聲有感 Thính đoạn trường tân thanh hữu cảm) známá ze starých tištěných vydání *Příběhu Kiêu* byla objevena v jeho básnické sbírce, sepsané roku 1811.<sup>82</sup> Ještě předtím zemřel jeden z prvních komentátorů *Příběhu Kiêu*, Nguyễn Lượng (1768–1807). *Příběh Jina Yun a Qiao* byl ve Vietnamu znám již před Nguyễn Duovou cestou do Číny, neboť Vũ Trinh (1759–1828) se zmínil o pokusu Cuiqiao o sebevraždu ve své knize povídek *Lan Triovy zápisky o tom, co viděl a slyšel* (蘭池見聞錄 Lan Tri kiển vãn lục), již sepsal v letech 1793–1794.<sup>83</sup> Na základě jazykové analýzy, rozboru tzv. „zakázaných znaků“, které se musely nahrazovat zástupnými znaky, neboť byly tabuizovány kvůli přítomnosti ve jméně člena královské rodiny, a studia vlivů mezi *Příběhem Kiêu* a dalšími soudobými díly, je dokonce možné dojít k závěru, že Nguyễn Du své dílo vytvořil ještě před nástupem dynastie Nguyễn, ba že na něm pracoval již od útlého mládí.<sup>84</sup> Tyto metody jsou však dvousečnými zbraněmi, neboť každý badatel s nimi pracuje jinak a výklady se různí,<sup>85</sup> navíc textových variant *Příběhu Kiêu* je mnoho, přičemž nejstarší dochované vydání pochází až z roku 1866. Posun datace tedy otrásá teorii politické alegorie, avšak nevyklučuje ji zcela. Nguyễn Du se konec konců mohl zabývat otázkou loajálnosti i během občanské války před rokem 1802. Aniž bychom tedy tento výklad pouštěli ze zřetele, pokusme se nalézt ještě jinou, obecněji přijatelnou, třebaže prozaičtější interpretaci.

Pomůžeme si opět přihlédnutím k ostatní Nguyễn Duově tvorbě, z níž promlouvá jeho soucit se všemi trpícími, zvláště pak se ženami. Projevy soucitu a inklinace k buddhismu, kterou Nguyễn Du projevil ve své *Obětní skladbě deseti druhům žijících*

---

<sup>81</sup> Đinh Hương Bình. *Ông Đào Thái Tôn không xâm phạm bản quyền tác giả* [Pan Đào Thái Tôn neporušil autorská práva]. An ninh Thủ đô, 2007.

<anninhthudo.vn/giai-tri/ong-dao-thai-ton-khong-xam-pham-ban-quyen-tac-gia/304633.antd>

<sup>82</sup> Hà Thị Tuệ Thành 2006

<sup>83</sup> Lê Thành Lân 2006: 10–12

<sup>84</sup> Nguyễn Tài Căn 2005/2009, Nguyễn Tài Căn 2008

<sup>85</sup> Nguyễn Thế Quang 2006/2009

*bytostí* (文祭十類眾生 Văn tế thập loại chúng sinh), jsou zřetelnou spojnicí mezi *Příběhem Jina, Yun a Qiao* a celým Nguyễn Duovým dílem. Jedním z nejdojemnějších textů *Rozličných zápisků z cesty na Sever* je úvodní *Píseň o citeristce z Dračí pevnosti*<sup>86</sup> (龍城琴者歌 Long thành cầm gia ca), opatřená autobiografickým prologem psaným ve velice osobním tónu. Nguyễn Du v něm popisuje své zážitky z představení a následných divokých večírků, jimž vévodila mladá hráčka na citeru, která původně hrávala v palácích u dvora a po převratu začala vystupovat pro veřejnost. Když se Nguyễn Du po mnoha letech vrátil do Thăng Longu (Hanoje) a spatřil ji během představení uspořádaného na jeho počest, starou a zbědovanou, usazenou vzadu na pódiu, složil tuto báseň, v níž se zabývá plynutím času a osudem jednotlivce na pozadí společensko-politických událostí. Historie se do básně promítá, ale zůstává bez jakéhokoli autorova subjektivního soudu. Ke konci stojí tyto verše: „Náhle jsem si vzpomněl, co se stalo před dvaceti lety, / jak jsem ji spatřil na břehu Školského jezera.<sup>87</sup> / Městské zdi se posunuly, lidské záležitosti se proměnily. Kolikrát se morušová pole změnila v modré moře! V jednu chvíli zaniklo, co Tây Sonové vybudovali, / z hudebnic a tanečnic zbyla jen jediná. Co krátký okamžik uplyne sto let! / Žalem nad minulostí zrosil jsem si slzami šat.“ (猛然憶起二十年前事 / 監湖湖邊曾見之 / 城郭推移人事改 / 幾度桑田變蒼海 / 西山基業一旦盡消亡 / 歌舞空留一人在 / 瞬息百年曾幾時 / 傷心往事淚沾衣). Nguyễn Du v těchto verších užil hned dvě básnická pojmenování, jež se objevují v úvodních verších *Příběhu Kiêu*, představujících vypravěčův prolog. „Sto let“ je zástupné pojmenování pro lidský život a „proměna morušových polí v modré moře“ značí hluboké společenské změny. V obou dílech tedy vystupuje nadaná hudebnice (v jednom případě jde o loutnistku, podruhé o citeristku), v obou dílech kontrastuje její mládí a stáří (v případě Cuiqiao uplyne mezi rozlukou a opětovným shledáním s Jin Zhongem patnáct let, v případě citeristky a Nguyễn Du je to dvacet let), obě díla v autobiografických pasážích užívají stejných básnických prostředků k vyjádření plynutí času. Vypravěčova identifikace s protagonistkou je explicitní pouze v *Písni o citeristce*, ovšem absenci jejího přímého vyslovení v *Příběhu Kiêu* si lze snadno odůvodnit kontroverzností takového prohlášení v době, kdy se neposlušnost panovníkovi běžně trestala smrtí.

---

<sup>86</sup> Poetické označení pro Hanoj

<sup>87</sup> Jezero naproti hanojskému chrámu písemnictví

Další známý text, v němž se Nguyễn Du ztotožňuje s ženskou postavou, je báseň *Čtu spisy Xiaoqing* (讀小青記 *Độc Tiểu Thanh ký*) z *Thanh Hiênovovy*<sup>88</sup> *básnické sbírky* (清軒詩集 *Thanh Hiên thi tập*). Báseň je odborníky datována do let 1802–1804, kdy Nguyễn Du působil jako úředník v severním Vietnamu. Xiaoqing je ona krásná dívka s neblahým osudem, jíž je tolik prostoru věnováno v úvodu *Příběhu Jina, Yun a Qiao*. Poté, co Nguyễn Du vyjádřil svůj žal a soucit se Xiaoqing, zakončil báseň těmito verši: „Vytríbenost s bezprávím též ve mně se snoubí – / kdoví, zda za tři sta let / zapláče někdo pro Tó Nhua.“<sup>89</sup> (風韻奇冤我自居 / 不知三百餘年後 / 天下何人泣素如). Ozvěnou zde zaznívají verše *Příběhu Kiêu* o konfliktu mezi osobním nadáním a osudem jednotlivce. Stejně jako v případě *Písně o cisteristce* jde tedy o explicitní identifikaci mluvčího s ženskou postavou a opět se zde projevuje spřízněnost s motivy *Příběhu Kiêu*. Vznik těchto dvou básní přitom od sebe dělí deset let.

Co tedy Nguyễn Du zaujalo na *Příběhu Jina, Yun a Qiao* a jak bychom měli přistupovat k interpretaci *Příběhu Kiêu*? Samotné dílo žádný klíč neposkytuje, historické prameny si protiřečí, vodítka v autorově ostatní tvorbě jsou nejednoznačná, badatelé se neshodnou. Není proto snadné stanovit přesvědčivý, a přitom konkrétní závěr. Nabídnou tedy alespoň možnosti, které vyplývají z výše popsaného a jež je třeba vzít v potaz při pokusech o interpretaci. Vzájemně se nevylučují.

- Nguyễn Du stejně jako jiní vietnamští básníci a jejich čtenáři mohl nalézt zalíbení v čínských příbězích o učencích a kráskách, milostné tematice a barvitěm vyprávění plném zvrátů se šťastným koncem.
- Nguyễn Duovi mohly být blízké myšlenky, z nichž vychází vypravěč a komentátor *Příběhu Jina, Yun a Qiao* – s jeho ostatní tvorbou jej spojuje příklon k buddhismu a soucit s trpícími, především se ženami, ba konkrétně vystupuje do popředí postava zneuznané Xiao Qing.
- Nguyễn Du mohl spatřovat podobnost mezi osudem Cuiqiao a svou vlastní úřednickou kariérou, a sepsat proto její příběh jako svou vlastní konfesi.

---

<sup>88</sup> Nguyễn Duův pseudonym

<sup>89</sup> Tó Như je Nguyễn Duovo zdvořilostní jméno

## 2. Polemika

*Příběh Kiêu* budí vášně. V úvodu jsem se již zmínil o Phạm Quỳnhově plamenné řeči na oslavu Nguyễn Duova díla a také o neméně plamenném odsudku téhož díla, se kterým vyrukoval Ngô Đức Ké. V předchozí kapitole jsem též krátce psal o polemice ohledně datace vzniku *Příběhu Kiêu*, vedoucí až k neslavnému soudnímu procesu. To ovšem nebyly jediné spory, které okolo Nguyễn Duova díla vyvstaly – objevily se již mnohé konfrontace více či méně vzrušené, více či méně učené, někdy dokonce politicky motivované, obecně však přínosné pro porozumění dílu a konec konců i pro jeho zviditelnění. Proto než přistoupíme k rozboru díla v poslední kapitole, chtěl bych zde zejména prostřednictvím příslušných citací představit různé přístupy k interpretaci a kritice *Příběhu Kiêu* ve vztahu k jeho předloze. Úryvky z různých studií na toto téma též pomohou objasnit roli *Příběhu Jina, Yun a Qiao* při určování literárního významu *Příběhu Kiêu*. Cílem této kapitoly není sumarizovat historii přístupů, nýbrž představit možná východiska a poukázat na myšlenky, jež jsou určující pro vědecký přístup k interpretaci díla, či alespoň byly pro svůj obor směrodatné ve své době. Dnes jsou již mnohé z těchto názorů vydávány za odstrašující příklady pomýleného výkladu. Základní otázka, na niž se snaží odpovědět i tato práce, přitom zůstává stále stejná. Meritum věci takto shrnul Vũ Nho ve své knize zabývající se srovnáním *Příběhu Kiêu* s jeho předlohou:

*V polemice o Příběhu Kiêu byly vždy dvě strany. Jedna tvrdí, že Příběh Kiêu je založen na Jinovi, Yun a Qiao od Nadaného pána jarého srdce a Nguyễn Du ničím velkým nepřispěl. Nguyễn Duovým největším přínosem je, že proměnil kapitolový román v román veršovaný a že jeho verše jsou esencí umění poezie lục bát našeho národa. To znamená, že Nguyễn Du přispěl pouze po umělecké stránce. Druhá strana tvrdí, že tak tomu není. Třebaže Nguyễn Du vycházel ze zápletky přejaté od Nadaného pána jarého srdce, přidal nový obsah, mnoho vytvořil a zároveň vynesl umění lục bát na vrchol umění básnického. To znamená, že Nguyễn Du přetvořil dílo, jež bylo pouhým ucházejícím průměrem mezi literaturou spřátelené země, ve veršovaný román dokonalý obsahem i formou, jenž se stal mistrovským dílem nejen pro naši zemi, ale též pro pokladnici písemnictví všeho lidstva.<sup>90</sup>*

---

<sup>90</sup> Vũ Nho 2016: 100

Není příliš překvapivé, že většina badatelů patří do druhého tábora a málokdo si dnes dovolí prohlásit jako slovatný francouzský vědec Henri Maspero roku 1914, že *Příběh Kiêu* je „přeložený“ (traduit) *Příběh Jina, Yun a Qiao*. Maspero se dokonce výslovně ohradil proti tvrzení, že se jedná o adaptaci, a konstatoval, že „toto dílo se nijak neliší od předlohy, kromě změn způsobených rozdíly v jazyce a nároky básnického žánru.“<sup>91</sup> K Masperově představě o překladu má nicméně velmi blízko častěji se objevující interpretace, již roku 1952 v předmluvě ke své edici *Příběhu Kiêu* předložil Lê Văn Hoè:

*Zdá se, že autor se rozhodl vypůjčit si příběh Qiao, aby předvedl a šířil myšlenky náboženské filosofie. Tyto myšlenky jsou nevalné hodnoty a předvedeny jsou taktéž nepřesvědčivě. Ovšem hodnota Příběhu Kiêu nespočívá v etických či filosofických myšlenkách ani v zápletky nebo v uspořádání detailů. Absolutní hodnota Příběhu Kiêu spočívá v literárnosti, v umění popisu, vyprávění a vyjádření autorova citu. Když lidé velebí Příběh Kiêu, když se učí Příběh Kiêu, pak velebí a učí se literární rozměr Příběhu Kiêu. Právě tento literární rozměr učinil Příběh Kiêu nesmrtelným.*<sup>92</sup>

Nguyễn Duův jazykový um je všeobecně uznávaný, ovšem považovat jej za jedinou příčinu úspěchu jeho díla se jeví jako poněkud zjednodušující, a navíc by to znamenalo popření významu *Příběhu Kiêu* v mezinárodním kontextu. Proto jsou mnohem čtenější výklady založené na politické filosofii, psychologii či naratologii. Současní vietnamští badatelé často akcentují, že *Příběh Kiêu* má své místo ve světové literatuře, což dokládají zájmem zahraniční literární vědy a množstvím jeho překladů do cizích jazyků. Nenarazil jsem na přesný výčet těchto překladů, nicméně setkal jsem se s tímto těžko uvěřitelným číslem: nad 60 překladů do více než dvaceti jazyků.<sup>93</sup> Často se vyskytuje také argument, že „světovost“ díla nijak nesnižuje fakt, že vzniklo na základě jiného textu. „V průběhu dějin světového písemnictví je běžnou záležitostí, že veliké dílo pramení z přetvoření děl předchozích generací,“ praví Phạm Đan Quế a uvádí příklady slavných románů, básní a divadelních her, jež vznikly přepracováním méně známého zdroje: z čínské literatury například Luo Guangzhongovy *Příběhy Tří říší* nebo samotný *Příběh Jina, Yun a Qiao*, z evropské mimo jiné Shakespearova *Romea a Julii* či Corneillova *Cida*, z vietnamské literatury pak veršované příběhy vycházející z čínské literatury. Co však činí literární dílo

---

<sup>91</sup> Dương Quảng Hàm 1941/2015: 112–113

<sup>92</sup> Lê Văn Hoè 1952: 6

<sup>93</sup> Nguyễn Huệ Chi 2013/2015: 813



světovým? Je to jen množství překladů a jemu věnovaných akademických prací? Phạm Đan Quế pokračuje:

*Ze srovnání Příběhu Kiêu s Nadaným mužem jarého srdce na jedné straně a se soudobou literární tradicí na straně druhé můžeme vyvodit Ngyễn Duovy jedinečné výplody. Když objevíme takové místo, musíme navíc Ngyễn Du srovnat se světovými literárními mistry, abychom zjistili, zda tento Ngyễn Duův výplod v rámci světové kultury nějak vyniká. To je velice potřebné, neboť chybí-li porovnání mezi Ngyễn Duovým a evropským uměním, nemůžeme prokázat Ngyễn Duovu velikost. Ngyễn Duův výplod, jakkoli novátorský, dost dobře může mít hodnotu jen pro Vietnamce, nikoli hodnotu světovou. Když náš velký spisovatel či velký básník stvoří výplod, jenž může být přínosem pro lidstvo, pak neučiníme-li toto [srovnání], prokážeme svou nespravedlivost vůči Ngyễn Duovi a také nenaplníme svou občanskou povinnost, zvláště pak v této době – v době, kdy Vietnam má svou pozici ve světě.<sup>94</sup>*

Zdá se tedy, že vietnamská komparatistika má před sebou nelehký úkol, jenž se dotýká dokonce národní prestiže. *Příběh Kiêu* však může být zařazen do „truhlice písemnictví celého lidstva“, respektive světové literatury jedině v případě, že se prokáže Ngyễn Duův tvůrčí přínos. Kýženému prokázání „světovosti“ *Příběhu Kiêu* tedy musí předcházet hledání jeho „vietnamskosti“, to jest míry Ngyễn Duova autorského vkladu. To se ovšem neobejde bez důkladného studia jeho čínského zdroje, neboť jedině tak se vyhneme dvěma základním omylům – bagatelizaci Ngyễn Duova tvůrčího ducha nebo častěji jeho přeceňování. Na nebezpečí tohoto přeceňování upozorňoval již v roce 1964 Lê Hoài Nam:

*Mnozí lidé, kteří se zabývali Příběhem Kiêu, přímo či nepřímo hlásali, že všechny podrobnosti týkající se postav, společnosti a dějin zachycené v Příběhu Kiêu představují postavy, společnost a dějiny Vietnamu za Ngyễn Duových časů. Tak došli k notně přehnaným, strojeným a mylným závěrům. „Marxista“ Ngyễn Bách Khoa před revolucí i „učenec“ Truong Tũu po revoluci oba potvrdili „naprostý realismus“ Příběhu Kiêu, leč kupodivu tak došli ke zcela protikladným výkladům.<sup>95</sup> Ngyễn Bách Khoa tvrdí: „Příběhem Kiêu, se vším, co je na něm zdařilé i pokleslé, realistické i nelogické, Ngyễn Du projevil svou povahu, svůj životaběh, svou třídu, svou dobu i celou trojici aspektů žití, myšlení a cítění. Je to žití zakrslé a pomatené, myšlení zbabělé a*

<sup>94</sup> Phạm Đan Quế 2000: 6–7, 15

<sup>95</sup> Truong Tũu je díky svým teoriím považován za černou ovci kieuologie. Ngyễn Bách Khoa je jeho vlastní pseudonym.

změkčilé, citění proměnlivé a sobecké. “ Zatímco Truong Tíu prohlašuje: Příběh Kièu je věrným obrazem doby Táy Son, hlubokého povědomí o boji proti soudobému feudalismu se všemi jeho přednostmi, vadami a nedostatky vykořisťovaných a utlačovaných společenských tříd vedoucích tento boj... Díky svému naprostému realismu má Příběh Kièu pokrokový vliv na vzdělání a revoluční význam“ (zdůrazňuji – L. H. N.). Byli tací, kteří v těchto výkladech zašli ještě dál: odmítli reálnou existenci Příběhu Jina, Yun a Qiao a snažili se prokázat, že Příběh Kièu je skutečným historickým románem a že předlohu mnoha postav Příběhu Kièu lze nalézt v pozdní době Lé a v počátečním období Nguyěň. Našli se i tací, kteří zcela opominuli Příběh Jina, Yun a Qiao při studiu Nguyěň Duovy tvůrčí metody, jež založili na analýze prvků, jako je duchovno, osudovost a náhoda, vyskytujících se v Příběhu Kièu, jako by šlo o zcela nezávislé Nguyěň Duovy výtvořiny, vycházející výhradně z autorova světonázoru a uměleckých požadavků. Konečně, chceme-li pochopit a řádně, přesně ocenit Příběh Kièu skrze jeho uměleckou formu, tvůrčí metodu autora, míru realismu či jeho myšlenkový základ, nemůžeme v žádném případě vynechat srovnání s Příběhem Jina Yun a Qiao Nadaného muže jarého srdce.<sup>96</sup>

Podobné varování před jednostranností přišlo znovu o desítky let později od Nguyěň Hũu Sona, který navíc brání Příběh Jina, Yun a Qiao před banálními odsudky:

Vskutku není překvapivé, že většina z dřívějších i současných prací zabývajících se Příběhem Kièu, které se zaměřovaly na analýzu sociálního obsahu, či dokonce na hledání zajímavosti a krásy uměleckých motivů, aniž braly v potaz text předlohy, se nakonec všechny mylily ve volbě objektu zkoumání. Objevy týkající se vztahu mezi předpovědí osudu z úst Danxian a naplněním osudu Cuiqiao, rozbor duševních hnutí Cuiqiao skrze čtyři pasáže, v nichž hraje na loutnu, hlubokomyslné interpretace postav jako paní Huan či učenec Shu, hledání myšlenek fatalismu nebo buddhistické filosofie a tak dále... A přitom to vše se v plné míře nachází už v Příběhu Jina, Yun a Qiao. Navíc když důkladně porovnáme oba texty, můžeme pozorovat, že v některých verších či celých pasážích se Nguyěň Du držel originálu a nevložil do nich téměř nic navíc. Je jasné, že v těchto úsecích samo původní dílo překypuje obrazotvorností a zaznívá písňovým tónem. Celkem vzato, snažit se tímto způsobem prostřednictvím Příběhu Kièu porozumět Nguyěň Duovým uměleckým hodnotám znamená ve skutečnosti nevědomky opěvovat Nadaného muže jarého srdce. Na podporu tvrzení o Nguyěň Duově literárním nadání se objevuje názor, že velký básník vycházel z textové předlohy nevalné hodnoty, a přitom dokázal vytvořit mistrovské dílo, jakým je Příběh Kièu. Leč opět nutno říci, že Příběh Jina, Yun a Qiao je se svými 20 kapitolami „malým“ mezi závratným dědictvím klasických čínských románů. Ovšem

---

<sup>96</sup> Lê Hoài Nam 1964/2015:379–381

*kromě díla Zápisky o sjednocení za císařů Lê (皇黎一統志 Hoàng Lê nhất thống chí, XVIII.–XIX. stol.) – „románu“, či „historických analů“? – celkem o 17 kapitolách (7 vnitřních a 10 vnějších kapitol) – dost dobře nemáme žádný příběh, který by překonal Příběh Jina, Yun a Qiao ani co do rozsahu, ani obecně uměleckou úroveň.<sup>97</sup>*

Absence obsažnějších próz v klasické vietnamské literatuře je způsobena nejen odvěkou inklinací Vietnamců k verši, rýmu a rytmu, ale též nedostatky tehdejšího jazyka a písma. Gramotní lidé se snažili budovat kariéru v úřednickém aparátu, v jehož rámci se v písemné komunikaci užívala čínština, která však těmto vzdělavcům nebyla tak blízká či ji neovládali tak přirozeně, aby v ní psali romány. V čínštině jsou nicméně zapsány kroniky a některá významná prozaická díla jako například sbírky životopisů či příběhů i výše zmiňované *Zápisky o sjednocení za císařů Lê*. Vietnamština pro taková díla nebyla použitelná, neboť postrádala prestiž i vyjadřovací schopnosti pro psaný projev, navíc se zapisovala složitými „jižními znaky“, jež postrádali kodifikaci. První romány tak ve Vietnamu vznikaly až pod francouzským vlivem od roku 1910 na Jihu, na Severu dokonce až od roku 1925.<sup>98</sup> Mimochodem, když toto uvažování obrátíme naruby, dojdeme k zajímavému zjištění, že v Číně naopak co do rozsahu nemá obdoby vietnamská epická poezie. Tento zásadní rozdíl mezi dvěma literaturami, do nichž porovnávána díla náleží, a mezi žánry, z nichž vycházejí, je nutno brát v úvahu, abychom nesoudili prózu měřítky poezie a vice versa:

*Události a podrobnosti považované za „rozvláčné“ jsou ve skutečnosti zvláštností a předností Příběhu Jina, Yun a Qiao. Právě tyto události a podrobnosti patří k povaze, nárokům a síle epické prózy, která se vždy klonila k popisu skutečnosti, zachycované v kronikářské linearitě kapitolových románů. Představíme-li si, že ze samotného Příběhu Jina, Yun a Qiao vynecháme konkrétní události a podrobnosti, co pak z románu zbude? Podáme-li to tímto způsobem, pak je smysl detailů a událostí objevujících se v Příběhu Jina, Yun a Qiao jasnější a jeví se „rozvláčnými“ a „zdlouhavými“ pouze v porovnání s Příběhem Kièu a při pohledu na umělecké zvláštnosti Příběhu Kièu.<sup>99</sup>*

---

<sup>97</sup> Nguyễn Hữu Sơn 1990/2015: 577

<sup>98</sup> Strašáková 2011: 37

<sup>99</sup> Nguyễn Hữu Sơn 2005/2015: 584–585

Dalším požadavkem na zkoumání vztahu mezi oběma díly je určení správných textových verzí, což je obecným problémem studia starší dálněvýchodní literatury, neboť tehdejší opisovači často díla upravovali k obrazu svému, usilující vesměs o jiné kvality než o původnost. Navíc docházelo k zásahům cenzury a prepisování zakázaných znaků. Časté byly též různé tiskařské či písařské omyly, způsobené složitostí znakového systému. Nejstarší dochované vydání *Příběhu Kiêu* pochází až z roku 1866, což je 46 let po Nguyễn Duově smrti. Existuje několik starých tištěných vydání a rukopisů, které jsou založeny na různých, již ztracených textových verzích a liší se od sebe stovkami znaků, přičemž se objevují i drobné odchylky v počtu veršů. V roce 2015, u příležitosti výročí 250 let od Nguyễn Duova narození, byla vydána nová edice *Příběhu Kiêu*, již připravil kolektiv předních vietnamských odborníků na toto dílo – Vietnamské kieuologické sdružení (Hội Kiêu học Việt Nam). Ambicí tohoto vydání je stát se reprezentativní, obecně přijímanou edicí *Příběhu Kiêu*, avšak jak již její autoři předesílají, věrná reprodukce textu, jak jej původně sepsal Nguyễn Du, není v tuto chvíli možná. Edice je proto založena na 16 různých historických vydáních, přičemž odchylky mezi těmito vydáními se vyskytují asi u 10 % znaků.<sup>100</sup> Příliš nepřekvapí, že tato nová edice zvedla mezi odborníky i čtenáři další vlnu polemiky.

Taktéž *Příběh Jina, Yun a Qiao* se v Číně i v dalších zemích zachoval v několika různých edicích, z nichž pravděpodobně žádná zcela neodpovídá originálu, přičemž rozdíly mezi nimi jsou ještě výraznější než mezi edicemi *Příběhu Kiêu* a my nevíme, z kterého z mnoha vydání Nguyễn Du vycházel, natož zda se toto vydání vůbec dochovalo.<sup>101</sup> Ve Vietnamu zůstala zachována jen jediná edice v rukopisné podobě. Ta se od jiných edic, objevených v Číně a v Japonsku, odlišuje tím, že autora románu jmenuje nikoli jako Nadaného muže jarého srdce (青心才人 Thanh Tâm Tài Nhân), nýbrž s drobným rozdílem jako Nadaného pána jarého srdce (青心才子 Thanh Tâm Tài Tử). Kromě toho není opatřena předmluvou, známou z jiných vydání, a oproti jiným edicím jí též scházejí některé básně, věty a pasáže, mající však spíše doplňující či hodnotící charakter. Lze tak usuzovat, že se jedná o jednu ze starších, méně rozvinutých textových verzí.<sup>102</sup> Obrácený slabikosled v některých slovech a mylná skladba určitých znaků přitom dávají tušit, že opis

---

<sup>100</sup> Hội Kiêu học Việt Nam 2015: XII–XVII

<sup>101</sup> Nguyễn Khắc Phi 1999/2015: 800

<sup>102</sup> Trần Ích Nguyên 2001/2004: 100–104

nepořídil rodilý mluvčí čínštiny, nýbrž Vietnamec.<sup>103</sup> Na této edici je založen také první překlad *Příběhu Jina, Yun a Qiao* do vietnamštiny, jež pořídil Hùng Sơn Nguyễn Duy Ngung již roku 1925. Od té doby vznikly další tři vietnamské překlady. Žádný moderní převod *Příběhu Jina, Yun a Qiao* do jiného jazyka bohužel nebyl publikován, což je jeden z důvodů, proč se dnes komparaci *Příběhu Kiêu* a jeho předlohy věnují téměř výhradně jen Vietnamci a Číňané.

V Číně byl *Příběh Jina, Yun a Qiao* dlouho zapomenut. Lu Xun se o něm ve svém slavném díle z 20. let XX. století *Stručná historie čínského románu* (中國小說史略) vůbec nezmiňuje, a dokonce ještě na konci 70. let označila uznávaná encyklopedie *Cihai* (辭海) za předlohu *Příběhu Kiêu* Yu Huaiův (余懷 杜 懷) *Příběh Wang Cuiqiao* (王翠翹傳 Vương Thuý Kiêu truyện). Znamějším se román stal až počátkem 80. let poté, co se dočkal svého prvního moderního vydání v rámci ediční řady děl starší čínské literatury.<sup>104</sup> Od té doby se literatura o Wang Cuiqiao stala předmětem zájmu mnoha literárních vědců v Číně i na Taiwanu. Nejbouřlivější reakci ve vietnamské akademické obci vyvolaly vývody čínského badatele Dong Wenchenga z 80. let, vycházející z marxistických pozic. Je zajímavé – a konec konců příznačné pro vědeckou metodu stojící na politické ideologii –, že ačkoli vycházel ze stejného přesvědčení jako mnozí vietnamští komentátoři, jeho závěry jsou opačné. Svou pozornost na toto téma zaměřil poté, co se seznámil s *Příběhem Jina, Yun a Qiao*, jehož osud se mu dle vlastních slov zdál „stejný jako osud jeho hlavní hrdinky Wang Cuiqiao, neboť i s ním bylo dlouhou nakládáno nespravedlivě“. Dong Wencheng tvrdí, že „Nguyễn Duův *Příběh Kiêu* obsahově ani umělecky nepřesahuje úroveň původního textu – čínského *Příběhu Kiêu* – jež imituje.“ Nguyễn Du se podle něj prohřešil kromě jiného tím, že „zprvė přikrášloval čest a slávu rodové aristokracie, zadruhé zatemňoval třídní rozpory, zatřetí projevil odpor vůči rolnickému povstání, začtvrté zvláště zdůrazňoval pověry o karmickém zákonu“. „Nguyễn Du se nepřizpůsobil tehdejšími pokrokovým trendům a raději si zvolil snadnější cestu, tedy napodobování a ožívování starého, a nejen že převzal beze změn již vytvořené postavy a zápletku, ale i po jazykové stránce bezmála jen citoval a nahodile skládal, pročez v umělecké rovině přinesl velice málo jedinečného. To souvisí s jeho politickým postavením a světonázorem.“<sup>105</sup>

---

<sup>103</sup> Vũ Đình Trác 1973/2015: 360–361

<sup>104</sup> Lã Vĩnh 1997/2015: 622–623

<sup>105</sup> Đổng Văn Thành 1986/2015: 711, 26, 755, 763

Pro srovnání cituji jinou studii vycházející taktéž z marxistických premis, již napsal roku 1956 vietnamský filosof Trần Đức Thảo:

*Ačkoli Nguyễn Du pouze převyprávěl to, co stojí v románu Nadaného muže jarého srdce, přesto dokázal vytvořit dílo zcela nové, a to nejen po stránce umělecko-literární, ale v první řadě svým sociálním obsahem, který je v Příběhu Jina, Yun a Qiao od Nadaného muže jarého srdce zastřený a zvrácený, avšak je velmi výrazný v Nguyễn Duově Příběhu Kiêu. Role Qiao v románu Nadaného muže jarého srdce je rolí dívky výjimečně krásné a nadané, avšak povahou poněkud obyčejné, časem dokonce projevující hrubý mrav. Proto je rozpor mezi nadáním a osudem zpracován velmi povrchně a neodhaluje nespravedlivou, nelidskou podstatu tehdejšího společenského uspořádání. Naproti tomu v Nguyễn Duově Příběhu Kiêu představuje Qiao ideální postavu, oplývající dostatkem ctností i vloh se schopností udržet si vysokou důstojnost a čistého ducha i v okolnostech nanejvýš ponižujících. Tento pronikavě zpracovaný rozpor mezi ideálem a realitou nám dává prociťt skutečné rozpory rozvracející se úpadkové feudální společnosti, rozpory, které nemohou být napraveny jinak než rolnickým povstáním. Všechny události zachytil již Nadaný muž jarého srdce, avšak teprve Nguyễn Du jim dodal hlubokého významu. To je skutečný obsah, jež Nguyễn Du vytvořil, zohledňuje vývoj vietnamské společnosti v pozdním období Lê a na počátku doby Nguyễn. Vůdčí inspirací bylo básníkovi zaměření na tento obsah a právě díky tomu se mu také podařilo dosáhnout znamenité umělecké formy. Hodnota pravdivosti, povahy a dopadu antifeudalismu Příběhu Kiêu vychází z obsahu a formy zohledňujících realitu feudální společnosti v procesu jejího boje a vývoje.<sup>106</sup>*

Dong Wenchengova interpretace poskytla mnoho materiálu pro polemické články vietnamských badatelů, poukazující na četné nedostatky jeho úvah. Nasnadě byla například výtka, že nerozuměje vietnamsky, vycházel Dong Wencheng pouze z čínského překladu *Příběhu Kiêu*, samotným překladatelem navíc označeného za ne zcela uspokojivý.<sup>107</sup> Dalším zřejmým pochybením je jeho jednostranné zaměření. Jak píše Nguyễn Huệ Chi, profesor literatury a mimochodem též zakladatel známé disidentské internetové platformy:

*Předmětem románu je člověk, mnohostranný lidský život, a proto jazyk románu obsahuje mnohem více než třídní vztahy. Jazyk románu také nemůže být chápán jako monosémantický, ale je třeba říci s Milanem Kunderou, slavným současným francouzským spisovatelem českého původu, že je to v pozitivním smyslu slova „řeč relativní a ambivalentní“. Člověk v románu je*

---

<sup>106</sup> Trần Đức Thảo 1956

<sup>107</sup> Phạm Tú Châu 1990/2015

*zčásti člověkem třídním, avšak existuje ještě nesčetně jiných částí, jako je člověk coby součást lidstva, člověk sám o sobě, člověk metafyzický, nicotný, člověk v koloběhu života, dokonce člověk jako živočich s vezdejšími hmotnými a lidskými potřebami. To, co se nazývá „krásným“ či humanistickým a co má literatura za úkol vydobývat, obsahuje všechny tyto ohledy.<sup>108</sup>*

Jaká východiska pro analýzu Nguyễn Duovy tvůrčí metody tedy plynou z této sto let trvající polemiky?

- Je nutno znát *Příběh Kiêu* i *Příběh Jina, Yun a Qiao*, a to pokud možno v originále či alespoň věrném překladu, v edici co možná nejbližší textu, s nímž pracoval přímo Nguyễn Du.
- Je třeba soudit oba texty na základě jejich žánru, doby vzniku a národní literatury, do níž patří.
- Není přípustné založit interpretaci na politické ideologii.

---

<sup>108</sup> Nguyễn Huệ Chi 2013/2015: 860–861

### 3. Analýza

Dosud jsme při zkoumání vztahu mezi *Příběhem Kiêu* a *Příběhem Jina, Yun a Qiao* stáli vně obou děl, zkoumajíce literárněhistorický kontext jejich vzniku, a polemické proudy, jež je obklopují. Ukázalo se, že interpretace kladoucí důraz na Nguyễn Duovo politické přesvědčení, ať už ve vztahu k tehdejším vládcům, či v rovině filosofické, jsou velice přitažlivé a podložené nepřímými důkazy z autorova díla i některých dochovaných životopisných pramenů. Avšak nejistá hodnověrnost dochovaných zdrojů, významová nejednoznačnost literárního díla a také zaujatost vykladačů činí tyto výklady nepřesvědčivými. Je tedy nasnadě zaměřit se nyní na samotný text a skrze jeho analýzu prostřednictvím statistik a citací se pokusit o co možná nejobektivnější interpretaci.

Začněme statistikami. První tabulka, již zpracoval v 90. letech čínsko-vietnamský tým odborníků, vypočítává verše *Příběhu Kiêu* založené přímo na předloze a kategorizuje verše, jež přímou oporu v předloze nemají.<sup>109</sup>

Kategorie		Počet veršů
Celé dílo		3254
Převzato z předlohy		1313
Nově vytvořeno	<i>Popis prostředí</i>	357
	<i>Popis postav</i>	171
	<i>Vzpomínky na milence</i>	38
	<i>Vzpomínky na rodiče</i>	23
	<i>Zármutek</i>	124
	<i>Láska</i>	196
	<i>Ostatní</i>	1032
	Celkem	1919

<sup>109</sup> Nguyễn Thạch Giang, Triệu Ngọc Lan a Lô Uy Thu 1994/2015: 520. Tato tabulka, stejně jako ostatní uvedené statistiky, vychází ze známé Li Zhizhongovy edice *Příběhu Jina, Yun a Qiao* z roku 1983. Dovolil jsem si tabulku drobně upravit – pro přehlednost jsem změnil rozložení a vypustil část tabulky, jež se zaměřuje na dějový a myšlenkový rozměr, a součet v položce „Ostatní“ jsem navýšil o 10, neboť v původní tabulce celkový součet veršů nevychází správně a patrně došlo k omylu právě při dopočítávání tohoto řádku.



Druhá statistika, jejímž autorem je čínský vietnamista Lin Minghua, zaznamenává rozsah jednotlivých dějových úseků v obou dílech a ukazuje proporční rozdíly v jejich zpracování:<sup>110</sup>

Úsek	Příběh Jina, Yun a Qiao		Příběh Kiêu		Rozdíl %
	Počet stran	Rozsah %	Počet veršů	Rozsah %	
Seznámení s Danxian, slib Jin Zhongovi	26	12,1	568	17,5	+ 5,4
Rodinná tragédie a odchod Cuiqiao	37	17,3	350	10,8	- 6,5
V nevěstinci	30	14	356	10,9	- 3,1
Svobodný život s učencem Shu	29	13,6	348	10,7	- 2,9
Otroctví u paní Huan	27	12,6	406	12,5	- 0,1
Na útěku a znovu v nevěstinci	11,5	5,4	136	4,2	- 1,2
Svobodný život se Xu Haiem	15,5	7,2	286	8,8	+ 1,6
Xu Hai zrazen	12	5,6	74	2,3	- 3,3
Pokus o sebevraždu a život v ústraní	7	3,3	214	6,6	+ 3,3
Znovunalezení a sňatek s Jin Zhongem	19	8,9	516	15,9	+ 7

Podobný výčet nabízí také Phạm Đan Quế, který ovšem nerozděluje *Příběh Jina Yun a Qiao* podle dějových úseků, nýbrž podle dvacítky kapitol. Přehled je tedy podrobnější a plyne z něj například zajímavá skutečnost, že obsah kapitol 4–6 Nguyễn Du vměstnal do pouhých 43 veršů.<sup>111</sup>

<sup>110</sup> Lâm Minh Hoa 2015: 639-641. Rozložení tabulky jsem mírně upravil.

<sup>111</sup> Phạm Đan Quế 2000: 11

Poslední statistika, která pochází od Trần Thị Nhung, vypočítává básně, písně a paralelní dvojverší obsažené v čínském románu, a sleduje jejich zohlednění v *Příběhu Kiêu*.<sup>112</sup>

Žánr	Součet	Nepřeloženo	Zmíněno	Přeloženo
Pravidelné básně <i>shi</i>	111	69	8	34
Písně <i>ci</i>	43	32	10	1
Popisné básně <i>fu</i>	6	5	0	1
Písně <i>qu</i>	3	0	2	1
Paralelní dvojverší	21	21	0	0
<b>Celkem</b>	<b>184</b>	<b>127</b>	<b>20</b>	<b>37</b>

Na základě těchto statistik, zde citované odborné literatury a porovnání obou textů, zastoupených zde ukázkami v úvodu studie, konstatuji mezi oběma díly znatelný posun – nikoli ovšem absolutní zvrát – v pěti různých, avšak vzájemně provázaných rovinách, což se pokusím osvětlit na následujících řádcích. V typologické sféře jde o posun od epiky k lyrice, ve vrstvě sémantické od konkrétního k abstraktnímu, na úrovni kontextuální pak od realismu k idealizaci, v rovině narativní od deskripce k empatii a konečně stran strukturálních kvalit od epizodičnosti ke koherenci. Zde je ovšem namístě podotknout, že všechny tyto tendence jsou obecně typické pro poezii, a tak není jisté, nakolik bylo jejich uplatnění založeno na autorově volbě a nakolik bylo podmíněno literární formou.

### 3.1 Od epiky k lyrice (posun v typologické rovině)

V tomto případě jde o asi nejpatrnější rozdíl a nejméně překvapivé zjištění. Ani *lúc bát*, veršový rozměr vhodný k zachycení rozsáhlých příběhů, nedokáže zachytit podrobnosti složitěho děje tak dobře jako próza. Próza by bez nich působila stroze, avšak pokud by se je básník pokusil zachytit veršem, jeho styl by musel působit strojeně a zdolhavě. Nguyễn Du proto vypustil přibližně dvě třetiny obsahu předlohy, přičemž vynechával především podružné detaily a s nimi odstranil i mnohé vedlejší postavy. Nejznatelnějšího zestručnění doznala část věnovaná vyjednávání o urovnání otcova dluhu a prodeji Cuiqiao, přičemž pátá kapitola *Příběhu Jina, Yun a Qiao* byla zcela vynechána. To v Nguyễn Duově zpracování činí okolnosti odchodu Cuiqiao z domu poněkud nejasnými, což ovšem dílu nijak zásadně neškodí, neboť logická souvislost děje pro něj není prioritou.

<sup>112</sup> Trần Thị Nhung 2015: 507-510. Rozložení opět upraveno.

Žádné výraznější dějové prvky Nguyễn Du do díla nepřidal, avšak dovolil si místy drobně pozměnit sled událostí, a to zejména ve zmíněné pasáži o odchodu Cuiqiao z domova.<sup>113</sup>

Jak ukazuje výše uvedená proporční statistika, prostřední části příběhu, popisující spletité životní peripetie hlavní hrdinky po odloučení od rodiny, se v Nguyễn Duově verzi dostává méně prostoru. Na druhou stranu o poznání více pozornosti se dostalo úvodní a závěrečné části, jež ani v původním díle nejsou tak bohaté na neočekávané zvraty událostí, ale zaměřují se spíše na popis postav a jejich citových prožitků a dodávají příběhu filosofické ukotvení. Vyprávění je proloženo statickými pasážemi, jež popisují duševní rozpoložení postav či přírodní scenérie. Nguyễn Duova invence se projevuje například scénou líčící vycházku tří sourozenců o svátku zemřelých. Oproti strohému konstatování faktů v prozaickém zpracování Nguyễn Du ve verších 39–58 rozvádí bohatý popis jarní zeleně, kvetoucích stromů, davů výletníků, západu slunce a zurčícího potoka. Takovéto popisy v *Příběhu Kiêu* často hýří barvami a bývají zasazeny do určitého ročního období. Trần Đình Sữ uvádí, že slova označující barvy se zde objevují pětkrát častěji než v *Příběhu Jina, Yun a Qiao*, a navíc bývají zde užívány kreativněji než v čínském románu, kde se nejčastěji vyskytují v ustálených slovních spojeních. Trần Đình Sữ navíc ukazuje, že Nguyễn Du zasazoval děj do různých ročních dob spíše na základě estetického účinku než logické souvislosti, a tak se většina scén odehrává na jaře či na podzim, kdy je příroda esteticky nejpůsobivější a její popis dokáže zvýraznit city postav.<sup>114</sup>

### **3.2 Od konkrétní k abstraktu (posun v sémantické rovině)**

Zjednodušení děje a příklon k líčení citových prožitků dávají čtenáři možnost abstrahovat jednotlivé pasáže, myšlenky a postavy od samotného díla, či naopak promítnout do díla své vlastní představy. Povšimněte si například, že Nguyễn Du se při představení rodiny Wangovy vůbec nezmínil, že žijí v Pekingu, a o místě původu Cuiqiao se čtenář dozvídá až mnohem později. I takové detaily, respektive jejich absence, jsou důvodem, proč mají vietnamští čtenáři *Příběhu Kiêu* sklon považovat jeho hlavní hrdinku spíše za Vietnamku než za cizinku, a tím spíše se s ní dokáží ztotožnit. Nebo například srovnáme nárek Cuiqiao nad Danxian v podání Nadaného muže jarého srdce a v Nguyễn Duově verzi: zatímco původně se Cuiqiao obrací přímo k Danxian, ve vietnamském zpracování ve verších 83–90 jako by Cuiqiao měla na mysli útrpný úděl celého ženského

---

<sup>113</sup> Nguyễn Thạch Giang, Triêu Ngọc Lan a Lô Uy Thu 1994/2015

<sup>114</sup> Trần Đình Sữ 2002/2012: 169–171, 257

pokolení. Také díky této míře abstrakce je *Příběh Kiêu* ve Vietnamu dodnes využíván jako věštbná kniha, přičemž předpověď budoucnosti spočívá v losování jednotlivých veršů a jejich výkladu ve vztahu k danému člověku. K abstrakci dochází též na úrovni jednotlivých postav, jejichž pohnutky bývají oproti původnímu dílu přímočařejší, protože mnohé z nich přešly do podvědomí čtenářů a do lidové mluvy jakožto archetypy. A tak jsou vietnamské dívky krásné a nadané jako Cuiqiao, jindy žárlivé jako paní Huan, chlapeč galantní jako učenec Shu, jindy chlípni jako Chu Qing.<sup>115</sup>

### 3.3 Od realismu k idealizaci (posun v kontextuální rovině)

Ruku v ruce s archetypálností postav kráčí jejich idealizace, zatímco realistické vyobrazení všednosti, či dokonce pokleslosti je v *Příběhu Kiêu* potlačeno. *Příběh Jina, Yun a Qiao* představuje čtenáři rodinu Wangových jako ctihodné, leč poměrně obyčejné příslušníky pekingských vyšších vrstev a Jin Zhonga jako dosti bystrého, ale kromě toho též poněkud smyslného mladíka ze sousedství, kdežto Nguyễn Du v *Příběhu Kiêu* činí sestry Wangovy nadpozemsky půvabnými a Jin Zhonga proměňuje v dokonalého džentlmena. Věnuje více prostoru vyobrazení obou sester a zdůrazňuje rozdíly mezi nimi. Na rozdíl od Nadaného muže jarého srdce je nepopisuje obě současně, ale ve verších 15–38 nejdříve představuje Cuiyun a poté až Cuiqiao, čímž jí nad mladší sestrou dává vyniknout. Nakonec přidává obraz Cuiqiao ukryté za záclonami ve svém pokoji, nedostupné davům nápadníků. Také popis Jin Zhonga ve verších 133–144 je mnohem pestřejší, jeho šat je vybraný a oř ušlechtilý, nejede sám, ale je následován průvodem posluhů, nechová žádné postranní myšlenky a nevynucuje si setkání s Wang Quanovými sestrami. Rozhovor mezi sestrami, jenž uzavírá první kapitolu a prozrazuje jejich poněkud pragmatický pohled na Jin Zhonga, je vynechán úplně.<sup>116</sup> Také v pozdějších pasážích *Příběhu Kiêu* dochází k idealizaci některých postav, kupříkladu vzpurného, neohroženého válečníka Xu Haie, a k potlačení realistických částí narativu obsahujících erotické prvky, jako například pasáž, v níž majitelka nevěstince učí Cuiqiao patnácti metodám, jak si získat a udržet zákazníka, nebo násilnosti, jako ve scéně, kdy Cuiqiao vynáší rozsudky nad svými dřívějšími trýzniteli. Dílo se tak stalo přístupnějším vietnamskému čtenářstvu, jež

---

<sup>115</sup> Trần Quang Huy 1973/2015: 478, 487–488

<sup>116</sup> Vũ Nho 2015: 30–43

nebylo uvyklé populární literatuře místy s pornografickými prvky, rozšířené tehdy v Číně.<sup>117</sup>

### **3.4 Od deskripce k empatii (posun v narativní rovině)**

Vypravěč *Příběhu Jina, Yun a Qiao* navazuje na dávnou tradici jarmarečních vypravěčů, kteří se zaměřovali na napětí, zvraty a různé zajímavé podrobnosti svých příběhů a lákali posluchače k dalšímu poslechu podobnými formulami, jaké se objevují na konci každé z dvaceti kapitol tohoto románu. Ve chvíli, kdy vypravěč chce popsat vnitřní rozpoložení některé z postav, zvolí lyrickou báseň vloženou do vyprávění. Od postav a událostí si zachovává odstup a jejich hodnocení přenechává komentátorovi. Komentátor – za nímž se pravděpodobně skrývá sám autor, jak dává tušit značná provázanost komentáře a textu již od první kapitoly<sup>118</sup> – je však svou pozicí vně díla odsouzen k ještě většímu odstupu. Naproti tomu vietnamští básníci neměli k dispozici domácí narativní tradici jarmarečních vypravěčů, neboť vznik takové tradice je podmíněn rozvojem městské kultury a písemnictví, přičemž vietnamská společnost zůstávala především rurální, a jižní znaky navíc neumožňovaly snadno zaznamenat lidová vyprávění. Stejně tak komentářová tradice nebyla ve Vietnamu tak rozvinuta jako v Číně. Narativní způsob vietnamských básníků tak byl formován spíše bohatou písňovou tradicí vietnamského lidu, pročež se ve své tvorbě zaměřovali spíše na city postav než na líčení děje a svůj emocionální postoj vůči postavám a událostem neváhali dát najevo.

Nguyễn Duův vypravěč o sobě dává čas od času vědět skrze své poznámky k příběhu a dílu, jako je tomu například ve verších 1–8. Avšak Nguyễn Duovým nejdůmyslnějším tahem je přesunutí úhlu pohledu na události a myšlenky postav z vnějšku přímo do středu dění. Dává totiž čtenáři nazřít scénu očima samotných jejích aktérů. Vševědoucí a objektivní vypravěč Nadaného muže jarého srdce při setkání Jin Zhonga a sourozenců Wangových popisuje Jin Zhongovy pohnutky a celý průběh setkání, kdežto Nguyễn Du z celé události líčí jen mladíkův příjezd a odjezd, jež mají nejsilnější estetický účín, a v závěru přesouvá svou pozornost z Jin Zhonga na rdící se dívky, jež vzápětí nechává toužebně se dívat za odjíždějícím jinochem.<sup>119</sup>

---

<sup>117</sup> Viz Li Yu: *Rouputuan: meditační rohožky z masa*, přel. Oldřich Král, Lásenice, Maxima 2011.

<sup>118</sup> Benoit 1981/2016: 264–265. Viz Komárek 2014: 20.

<sup>119</sup> Trần Đình Sử 2002/2012: 122, 196–199

### 3.5 Od epizodičnosti ke koherenci (posun ve strukturální rovině)

Posledním bodem, který uvedu, je změna formy a struktury. *Příběh Jina, Yun a Qiao* je rozdělen do dvaceti kapitol různé délky, které tvoří tematické celky a jsou jednoznačně odděleny vypravěčovým sdělením, nadpisem následující kapitoly a komentářem. Naproti tomu *Příběh Kiêu* představuje jednolitý celek o 1627 dvojverších neměnného rozměru, jenž postrádá jakékoli formální rozdělení a jednotlivé scény jsou v něm odděleny pouze krátkým popisem krajiny, náznakem posunu v čase či vypravěčovým řečnickým obratem jako například ve verších 39–40 nebo 169–170.<sup>120</sup> Koherenci Nguyễn Duově básni dodávají především navracející se motivy, jako jsou například vzpomínky Cuiqiao na své blízké. Jak znalci *Příběhu Kiêu* dobře vědí, její teskné vzpomínání zachytil Nguyễn Du celkem sedmkrát. Pro čtyři z těchto scén přitom nenalezneme v předloze žádnou paralelu, zatímco ty ostatní autor neváhal rozšířit. A tak i když ve vyprávění již nastalo mnoho zvrátů a rodina ani bývalí milenci hlavní hrdinky do dějové linie nezasahují, čtenář se k nim navrácí v myšlenkách společně s Cuiqiao.<sup>121</sup>

Komentář na začátku *Příběhu Jina, Yun a Qiao* a úvodní verše *Příběhu Kiêu* se shodují v podání rozporu mezi nadáním (才 tài) a osudem (命 mệnh), ale jedině Nguyễn Du je konzistentní v užívání tohoto motivu, ba rozšiřuje jej o třetí prvek, jímž je srdce (心 tâm). Tím se ukazuje ideová nadřazenost *Příběhu Kiêu* a Nguyễn Du dostává možnost uzavřít své dílo, zcela bez opory v předloze, reminiscencí úvodních veršů:

*Thiên căn ở tại lòng ta  
Chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài*

Vše dobré na světě v nás samých spočívá  
a mnohem cennější jsou srdce pravdivá než nadání.

---

<sup>120</sup> Lê Hoài Nam 1964: 384–393

<sup>121</sup> Vũ Nho 2015: 109–120

## Závěr

Toto práce vesměs nenabízí překvapivá, natož převratná zjištění, ale spíše co možná nejširší a nejobjektivnější pohled na vztah *Příběhu Kiêu* a jeho čínské předlohy v kontextu dvou společností, dvou literatur a dvou literárností. Společně s mou bakalářskou prací, jež se zaměřuje na vývoj látky o Cuiqiao v čínské literatuře a představuje autora *Příběhu Kiêu*, tvoří základ pro další studium, poučenou četbu a odborný překlad tohoto vrcholného díla vietnamské literatury. Jde o vůbec první rozsáhlejší studii na dané téma napsanou v některém z evropských jazyků, která navíc obsahuje první souvislejší překlad *Příběhu Jina, Yun a Qiao* do evropského jazyka a první překlad části *Příběhu Kiêu* do češtiny přímo z jazyka originálu. Z důvodu nedostupnosti jiného díla, jež by vytyčilo opěrné body pro další výzkum, jsem se nejdříve musel zaměřit na zcela základní otázky, jako je vymezení kulturního, literárního a biografického kontextu, rozbor argumentů dosavadní odborné literatury a kritiky a určení základních premis pro další analýzu. Poslední kapitola pak na základě statistických údajů a rozboru ukázek překladu nabízí v pěti bodech odpověď na základní otázku, co činí *Příběh Kiêu* rozdílným oproti jeho předloze.

První kapitola představuje *Příběh Kiêu* jako součást širšího literárního proudu, vycházejícího z dobových společenských poměrů a literárních trendů. Tímto úvodem jsem se pokusil dokázat, že se jedná o dílo, jehož obsah je podmíněn dobou svého vzniku, a nemůže tedy být hodnoceno bez ohledu na historické a kulturní souvislosti, jak to někdy činí například nacionalisticky zabarvené výklady. Na druhou stranu jsem poukázal též na nedůvěryhodnost výkladů založených na dochovaných materiálech o autorově životě či na jeho dalším díle, neboť se jedná o přístup sice přitažlivý, ale založený především na dohaděch či dokumentech sporné autenticity.

Druhá kapitola zachycuje polemické proudy týkající se *Příběhu Kiêu* a jeho předlohy v sekundární vietnamské, potažmo i čínské literatuře. Prostřednictvím krátkých citací představuje různé postoje moderních komentátorů k tomuto dílu, z nichž mnohé se na pozadí předchozí kapitoly jeví jako bagatelizace díla. Jde o výklady, jež *Příběh Kiêu* označují za překlad, jindy jeho kvality spatřují pouze v lingvistické rovině, nejčastěji mu pak podsouvají nějakou ideologii. V kontrastu s nimi uvádím takové komentáře, jež dílo nahlížejí s větším odstupem a v širším kontextu. Zjevná pošetilost některých již překonaných názorů potvrzuje nezbytnost důvěrné znalosti souvislostí a textu obou děl.

Třetí kapitola vychází právě ze samotného textu. Jeho rozbor je demonstrován na příkladech z první kapitoly *Příběhu Jina, Yun a Qiao* a odpovídající části vietnamského přebásnění. Ze srovnání vyplývá několik tendencí Nguyễn Duova zpracování, jimiž je posun k lyrickému vyjádření, abstrakci a idealizaci postav a děje, empatii vypravěče a koherenci příběhu i formy. Vedle změny rozsahu a žánru díla se jedná o subtilní rozdíly, které ale navzdory autorově silné závislosti na předloze stran zápletky ukazují jeho osobitý pohled na původní dílo a tvůrčí vklad ve vlastním zpracování. Můžeme tedy směle odmítnout termín „překlad“ a nazvat *Příběh Kiêu* adaptací *Příběhu Jina, Yun a Qiao*. K opravdovému docenění *Příběhu Kiêu* jako zcela výjimečného díla nám však ještě schází srovnání s další vietnamskou literaturou, a především jeho dobrý překlad.



## Prameny

*Jin Ping Mei aneb Slivoň ve zlaté váze*, 10 svazků, překládá Oldřich Král (Lásenice: Maxima, 2012–).

*Klenoty čínské literatury*, ed. Lucie Olivová (Praha: Portál, 2006), 270 stran.

*Starožitné zrcadlo: příběhy z doby Tchangů*, přel. Oldřich Král (sign. Josef Fass) (Praha: Odeon, 1977), 296 stran.

Cchao Süe-čchin: *Sen v červeném domě*, 3 svazky, přel. Oldřich Král (Praha: Odeon, 1986–1988).

Čchü Jüan: *Z čchuských písní*, přeložil Vladimír Vochala (Praha: BB art, 2004), 172 stran.

Li Yu: *Rouputuan: meditační rohožky z masa*, přel. Oldřich Král (Lásenice: Maxima, 2011), 448 stran.

Mistr Zhuang: *Sebrané spisy*, přel. Oldřich Král (Lásenice: Maxima, 2006), 442 stran.

Nguyen Du: *Kieu: národní vietnamský epos*, z francouzštiny přel. Gustav Francel (Praha: Lidová demokracie, 1958), 136 stran.

Nguyễn Du: *The Tale of Kiều: a Bilingual Edition of Truyện Kiều*, přel. Huỳnh Sanh Thông, [2. vydání] (New Haven: Yale University Press, 1987), 212 stran.

Nguyễn Du: *Thơ chữ Hán Nguyễn Du* [Nguyễn Duova poezie v čínštině], eds. Lê Thuốc a Trương Chính (Hà Nội: Văn học, 1965), 448 stran.

Nguyễn Du: *Truyện Kiều: bản nôm cổ nhất 1866* [Příběh Kiêu: nejstarší verze z roku 1866], ed. Nguyễn Quảng Tuân, 3. vydání (Thành phố Hồ Chí Minh: Thời đại, 2013), 520 stran.

Nguyễn Trọng Hợp et al: *Đại Nam chính biên liệt truyện* 大南正編列傳 [Řádně uspořádané životopisy Velikého Jihu], 20. svazek. (Thuận Hoá: 1889)

<lib.nomfoundation.org/collection/1/volume/159>

Qingxin cairen 青心才人: *Jin Yun Qiao zhuan* 金雲翹傳 [Příběh Jina, Yun a Qiao], publikováno 31. října 2008. <[gutenberg.org/ebooks/27107](http://gutenberg.org/ebooks/27107)>

S'-ma Čchien: *Kniha vrchních písařů: výbor z díla čínského historika*, přel. Olga Lomová a Timoteus Pokora (Praha: Karolinum 2012), 648 stran.

## Odborná literatura

Benoit, Charles (1981/2016): *Diễn tiến câu chuyện Vương Thuý Kiều: từ sự kiện lịch sử Trung Hoa đến kiệt tác văn chương Việt Nam* [Vývoj příběhu Wang Cuiqiao: od čínských historických událostí po mistrovské dílo vietnamské literatury], přel. Nguyễn Nam et al. (Hà Nội: Thế Giới), 384 stran.

Dương Quảng Hàm (1941/2015): Nguồn gốc quyển Truyện Kiều của cụ Nguyễn Du [Pramen Nguyễn Duova Příběhu Kiều], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn. (Hà Nội: Văn học), s. 107–125.

Đào Duy Anh (1943/1998): Nguyễn Du viết Đoạn trường tân thanh vào lúc nào? [Kdy napsal Nguyễn Du Nový zpěv o zlomeném srdci?], in *Nguyễn Du: về tác gia và tác phẩm* [Nguyễn Du: o autorovi a díle], ed. Trịnh Bá Đĩnh ([Hà Nội]: Giáo dục), s. 321–323.

Đông Văn Thành 董文成 (1986/2015): So sánh truyện Kim Vân Kiều Trung Quốc và Việt Nam [Komparace čínského a vietnamského Příběhu Jina, Yun a Qiao], přel. Phạm Tú Châu, in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 707–766.

Hà Thị Tuệ Thành (2006): *Một số tư liệu xung quanh bài thơ “Giai nhân bất thị đáo tiền đường...”* [Několik pramenů k básni „Kdyby kráska nebyla přišla k Qiantangu...“], International Nôm Conference, Thừa thiên-Huế Center for Information Technology, 2006.  
< nomfoundation.org/Conf2006/HTTThanh\_Giai\_nhan\_bat\_thi.pdf >

Hội Kiều học Việt Nam [Vietnamské kieuologické sdružení] (2015). Předmluva, in Nguyễn Du: *Truyện Kiều: ấn bản đặc biệt kỷ niệm 250 năm năm sinh đại thi hào Nguyễn Du* [Příběh Kiều: zvláštní vydání k výročí 250 let od roku narození velkého básníka Nguyễn Du], ed. Nguyễn Minh Nhựt (Hà Nội: Trẻ), s VII–IX..

Henry, Eric (1984): On the Nature of the Kiều Story in *The Việt Nam Forum*, 1984, č. 3, s. 61–98.

Henry, Eric (2001): Chinese and Indigenous Influences in Vietnamese Verse Romances of the 19th Century, in *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, 2001, č. 2, s. 1–36.

Hlavatá, Lucie (2002): Úřednické zkoušky ve Vietnamu, in *Zkouškový systém na Dálném východě* (Praha, Česká orientalistická společnost), s. 88–103.

Hlavatá, Lucie et al. (2008): *Dějiny Vietnamu* (Praha: Lidové noviny), 360 stran.

Huỳnh Sanh Thông (1979): *Heritage of Vietnamese Poetry* (New Haven: Yale University Press), 352 stran.

Huỳnh Sanh Thông (1983/1987): Předmluva, in Nguyễn Du: *The Tale of Kiều: a Bilingual Edition of Truyện Kiều*, [2. vydání], přel. Huỳnh Sanh Thông (New Haven: Yale University Press), s. xix–xl.

Kelley, Liam C. (2005): *Beyond the Bronze Pillars: Envoy Poetry and the Sino-Vietnamese Relationship* (Honolulu: Hawaii University Press), 288 stran.

Komárek, Jan (2014): *Nguyễn Du a Příběh Kiều*, bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, 45 stran.

Lã Vĩnh 吕永 (1997/2015): Thành tựu nghệ thuật và ý nghĩa hiện thực của hai Truyện Kim Vân Kiều Trung Quốc và Việt Nam [Umělecké výtobytky a realismus čínského a vietnamského Příběhu Jina, Yun a Qiao], přel. Phạm Tú Châu, in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s.617–634.

Lâm Minh Hoa 林明华 (2015): Kim Vân Kiều truyện – từ tiểu thuyết Trung Quốc đến truyện Nôm Việt Nam [Příběh Jina, Yun a Qiao – od čínského románu k vietnamskému příběhu v jižních znacích], přel. Phạm Tú Châu, in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 635–665.

Lê Hoài Nam (1964/2015): Những sáng tạo của Nguyễn Du qua Việc so sánh Truyện Kiều với Kim Vân Kiều truyện của Thanh Tâm Tài Nhân [Nguyễn Duova tvorba skrze srovnání Příběhu Kiều s Příběhem Jina, Yun a Qiao Nadaného muže jarého srdce], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 378–406.

Lê Thành Lâm (2006): *Về thời điểm viết Truyện Kiều* [O datu sepsání Příběhu Kiều], International Nôm Conference, Thừa thiên-Huế Center for Information Technology.

<nomfoundation.org/Conf2006/LeTLan\_Thoidiem\_Kieu.pdf>

Lê Văn Hoè (1952): Předmluva, in Nguyễn Du. *Truyện Kiều: chú giải* [Příběh Kiều: komentovaný], ed. Lê Văn Hoè (Hà Nội: Quốc học thư xã), s. 6.

Lomová, Olga a Yeh Kuo-liang (2004): *Ach běda, přeběda: oplakávání mrtvých ve staré Číně* (Praha: Dharmagaia), 280 stran.

Ngô Đức Kế (1924/2007): Luận về chánh học cùng tà thuyết, quốc văn, Kim Vân Kiều, Nguyễn Du [Komentář o nauce správné a zavadné, o národní literatuře, Kim Vân Kiều a Nguyễn Duovi], in *Hai trăm năm nghiên cứu – bàn luận Truyện Kiều* [Dvě stě let bádání a diskuzí nad Příběhem Kiều], ed. Lê Xuân Lít, 1. dotisk ([Hà Nội]: Giáo dục), s. 1801–1804.

Nguyễn Huệ Chi (2013/2015): Trở lại câu chuyện so sánh Kim Vân Kiều truyện với Truyện Kiều của Đông Văn Thành [Zpět k záležitosti Dong Wenchengova srovnání Příběhu Jina, Yun a Qiao s Příběhem Kiều], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 802–866.

Nguyễn Hữu Sơn (1990/2015): Tiếp nhận Truyện Kiều của Nguyễn Du trong sự so sánh với Kim Vân Kiều truyện của Thanh Tâm Tài Nhân [Přístup ke Nguyễn Duovu Příběhu Kiều ve srovnání s Příběhem Jina, Yun a Qiao Nadaného muže jarého srdce], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 573–579.

Nguyễn Hữu Sơn (2005/2015): So sánh Truyện Kiều với Kim Vân Kiều truyện từ sự chuyển đổi loại hình và thể loại [Srovnání Příběhu Kiều s Příběhem Jina, Yun a Qiao skrze proměnu formy a žánru], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 580–609.

Nguyễn Khắc Phi (1999/2015): Nhân đọc bài Kim Vân Kiều truyện của Đông Văn Thành [Při čtení Dong Wenchengova článku o Příběhu Jina, Yun a Qiao], In: *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 786–801.

Nguyễn Phạm Hùng (2015): Nguyễn Du, từ giải ảo Trung Hoa đến giải thiên chế độ phong kiến (nghiên cứu trường hợp Bắc hành tạp lục) [Nguyễn Du, od čínské desiluze k obrazoborectví feudalismu (studie na případu Rozličných zápisků z cesty na Sever)], in *Di sản văn chương đại thi*

*hào Nguyễn Du: 250 năm nhìn lại* [Literární odkaz velkého básníka Nguyễn Dua: ohlédnutí za 250 lety], ed. Nguyễn Xuân Dũng (Hà Nội: Khoa học xã hội), s. 263–282.

Nguyễn Quang Tuân (2004/2007). Một vài nhận xét về việc nghiên cứu Truyện Kiều của cố học giả Hoàng Xuân Hãn [Několik poznámek k výzkumu zesnulého badatele Hoàng Xuân Hãna o Příběhu Kiều], in *Hai trăm năm nghiên cứu – bàn luận Truyện Kiều* [Dvě stě let bádání a diskuzí nad Příběhem Kiều], ed. Lê Xuân Lít, 1. dotisk ([Hà Nội]: Giáo dục), s. 470–483.

Nguyễn Quán Tuân (2011): *Nguyễn Du đã viết “Truyện Kiều” khi nào* [Kdy napsal Nguyễn Du „Příběh Kiều“]. <[honvietquochoc.com.vn/bai-viet/2998-nguyn-du-vit-truyn-kiu-khi-no.aspx](http://honvietquochoc.com.vn/bai-viet/2998-nguyn-du-vit-truyn-kiu-khi-no.aspx)>

Nguyễn Tài Cẩn (2005/2009): Lịch sử “Truyện Kiều” về khoảng 900 câu khởi thảo đầu tiên [První náčrt přibližně 900 veršů v historii Příběhu Kiều], in *Nghiên cứu “Truyện Kiều” những năm đầu thế kỉ XXI* [Bádání nad „Příběhem Kiều“ v počátečních letech XXI. století], ed. Nguyễn Xuân Lam (Hà Nội: Giáo dục), s. 131–140.

Nguyễn Tài Cẩn (2008): *Các vết tích kỹ huy trong bản Hoa Tiên Nhuận chính 1875* [Stopy tabuizace ve vydání Upraveného Květinového dopisu z roku 1875].

<[ngonnguhoc.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=156:cac-vt-tich-k-huy-trong-bn-hoa-tien-nhun-chinh-1875&catid=29:bai-nghien-cuu&Itemid=39](http://ngonnguhoc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=156:cac-vt-tich-k-huy-trong-bn-hoa-tien-nhun-chinh-1875&catid=29:bai-nghien-cuu&Itemid=39)>

Nguyễn Thạch Giang, Triệu Ngọc Lan 赵玉兰 a Lô Uy Thu 卢蔚秋 (1994): Một số nhận xét về Kim Vân Kiều truyện với Đoạn trường tân thanh [Několik poznámek k Příběhu Jina, Yun a Qiao a k Novému zpěvu o zlomeném srdci], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 519–541.

Nguyễn Thế Anh (2001): *Attraction and Repulsion as the Two Contrasting Aspects of the Relations between China and Vietnam, China and Southeast Asia: Historical Interactions – An International Symposium*, University of Hongkong.

<[vninfos.com/selection/histoire/attraction\\_et\\_repulsion.html](http://vninfos.com/selection/histoire/attraction_et_repulsion.html)>

Nguyễn Thế Quang (2006/2009): Về thời gian sáng tác “Truyện Kiều” [O době vzniku „Příběhu Kiều“], in *Nghiên cứu “Truyện Kiều” những năm đầu thế kỉ XXI* [Bádání nad „Příběhem Kiều“ v počátečních letech XXI. století], ed. Nguyễn Xuân Lam (Hà Nội: Giáo dục), s. 141–147.

Phạm Đan Quế (2000): *Truyện Kiều và Kim Vân Kiều truyện* [Příběh Kiêu a Příběh Jina, Yun a Qiao] ([Hà Nội]: Văn học), 384 stran.

Phạm Quỳnh (1924/2007): Bài diễn thuyết bằng quốc văn đọc trong lễ kỷ niệm cụ Tiên Điền [Proslov v národním jazyce přednesený na oslavě pána z Tiên Điền], in *Hai trăm năm nghiên cứu – bàn luận Truyện Kiều* [Dvě stě let bádání a diskuzí nad Příběhem Kiêu], ed. Lê Xuân Lít, 1. dotisk ([Hà Nội]: Giáo dục), s. 1801–1804.

Phạm Tú Châu (1990/2015): Đọc Truyện Kiều – bản Trung văn [Při čtení čínského překladu Příběhu Kiêu], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiêu – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 767–774.

Sluka, Lukáš (2001): *Sinovietnamská slabika a sinovietnamské slovo ve vietnamštině*. Postupová práce. Univerzita Karlova v Praze. <[klubhanoi.cz/pdf/slsinoviet.pdf](http://klubhanoi.cz/pdf/slsinoviet.pdf)>.

Strašáková, Mária, Lucie Hlavatá a Ján Ičo (2011): *Slovník vietnamské literatury* (Praha: Libri), 352 stran.

Trần Đình Sử (2002/2012): *Thi pháp Truyện Kiều* [Poetika Příběhu Kiêu], 3. vydání ([Hà Nội]: Giáo dục Việt Nam), 400 stran.

Trần Đức Thảo (1956): *Nội dung xã hội “Truyện Kiều”* [Sociální obsah „Příběhu Kiêu“]. <[viet-studies.net/TDThao/TDThao\\_NoIDungXaHoiTruyenKieu.htm](http://viet-studies.net/TDThao/TDThao_NoIDungXaHoiTruyenKieu.htm)>

Trần Ích Nguyên 陳益源 (2001/2004): *Nghiên cứu câu chuyện Vương Thuý Kiều* [Studium příběhu Wang Cuiqiao], přel. Phạm Tú Châu (Hà Nội: Lao động), 416 stran.

Trần Quang Huy (1973): Từ Kim Vân Kiều truyện đến Đoạn trường tân thanh [Od Příběhu Jina, Yun a Qiao k Novému zpěvu o zlomeném srdci], přel. Nguyễn Hữu Sơn, in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiêu – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 439–493.

Trần Thị Băng Thanh (2015): Bắc hành tạp lục – sự thức ngộ của Nguyễn Du về Trung Hoa [Rozličné zápisky z cesty na Sever – Nguyễn Duovo rozčarování z Číny], in *Di sản văn chương đại thi hào Nguyễn Du: 250 năm nhìn lại* [Literární odkaz velkého básníka Nguyễn Du: ohlédnutí za 250 lety], ed. Nguyễn Minh Nhựt (Hà Nội: Khoa học xã hội), s. 243–262.

Trần Thị Nhung (2015): Bàn về cách xử lý của Nguyễn Du đối với bộ phận văn vần trong nguyên tác Kim Vân Kiều truyện [Pojednání o Nguyễn Duově zpracování řeči vázané v původním Příběhu Jina, Yun a Qiao], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 494–519.

Trần Trọng Kim (1925/194-?): Předmluva, in Nguyễn Du: *Truyện Thuý-Kiều (Đoạn-trường tân-thanh)* [Příběh Thuý Kiều (Nový zpěv o zlomeném srdci)], eds. Bùi Kỳ a Trần Trọng Kim, 5. vydání ([Sài Gòn]: Tân Việt), s. VII–XXXIV.

Vũ Đình Trác (1973): Nguyên lai Kim Vân Kiều truyện [Původ Příběhu Jina, Yun a Qiao], in *Truyện Kiều: so sánh và luận bình* [Příběh Kiều – komparace a komentáře], ed. Nguyễn Hữu Sơn (Hà Nội: Văn học), s. 352–362.

Vũ Nho (2016): *Từ Kim Vân Kiều đến Truyện Kiều* [Od Jina, Yun a Qiao k Příběhu Kiều] (Hà Nội: Hội Nhà văn), 392 stran.